

Elina Alhonen

OHJAUKSELLISEN AJAN MÄÄRÄN SELVITYS
HANHENPUISTON ASUMISYKSIKÖSSÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

OHJAUKSELLISEN AJAN MÄÄRÄN SELVITYS HANHENPUISTON ASUMISYKSIKÖSSÄ

Alhonen, Elina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Tammikuu 2015
Ohjaaja: Vaininen, Satu
Sivumäärä: 40
Liitteitä: 5

Asiasanat: Kehitysvammaisuus, autismi, asumisyksikkö, ajan seuranta.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää Hanhenpuiston asumisyksikössä asuvien aikuisten kehitysvammaisten saamaa ohjauksellisen ajan määrää, eli kuinka paljon asiakkaat saivat ohjausta ja missä asioissa. Hanhenpuiston asumisyksikön asiakkaat ovat aikuisia kehitysvammaisia, jotka hyötyvät autismitutuksesta.

Hanhenpuiston asiakkaat tarvitsevat tukea ja ohjausta miltei kaikissa arkipäivän toiminnoissa. Tutkimuksessa asiakkaiden kaikkien toimintojen kesto mitattiin, jotta saatiin selville kuinka paljon aikaa niihin kului ja missä asioissa he saivat ohjausta eli missä tilanteissa ohjaaja tai hoitaja oli läsnä, sekä mitä asioita asiakkaat tekivät itsenäisesti.

Ohjauksellisen ajan määrä selvitettiin yksinkertaisesti ottamalla aikaa kaikista asiakkaan toiminnoista seitsemän päivän ajan. Toiminnot ja niiden ajat merkattiin vihkoon, josta tiedot kopioitiin Excel-ohjelmaan, jonka avulla laskettiin seuraavat olennaiset keskiarvot: nukutun ajan, ohjatun ajan, itsenäisen ajan sekä selvittämättömän ajan määrät. Saaduilla tiedoilla asiakkaiden oma-ohjaaja-hoitaja pari voi tarvittaessa tehdä positiivisia muutoksia asiakkaiden arkeen, eli mm. lisäämällä mielekästä tekemistä päiviin tai vastakohtaisesti lisätä lepoaikaa. Ohjauksellisen ajan määrän selvitys oli määrällistä, eli kvantitatiivista tutkimusta.

MEASUREMENT OF GUIDANCE TIME IN THE HOUSING UNIT HANHENPUISTO

Alhonen, Elina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

January 2015

Supervisor: Vaininen, Satu

Number of pages: 40

Appendices: 5

Keywords: intellectual and developmental disabilities, autism, housing unit, time tracking

The purpose of this thesis is to study the amount of guidance time given to the intellectually and developmentally disabled adults living in the housing unit Hanhenpuisto. The clients of the housing unit Hanhenpuisto are adults with intellectual and developmental disabilities, who benefit from autism rehabilitation.

The clients of Hanhenpuisto need support and guidance in almost all activities of everyday living. In the study the duration of all the clients' activities was measured in order to find out how much guidance the clients are given, in which activities the guidance is given and what activities the clients can carry out independently.

The amount of the guidance time was examined simply by measuring time of all the client's activities for seven days. The activities and their duration were marked in a notebook. This information was then copied to the Excel program, which was used to calculate the following essential averages: the duration of the sleeping time, guidance time, independent time, and undetermined time. On the basis of the acquired information, changes, if needed, can be made to the everyday life of the clients for example to increase meaningful activities or the opposite to give more time to rest. The study of the duration of the guidance time is quantitative research.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KEHITYSVAMMAISUUS.....	6
2.1	Älyllinen kehitysvammaisuus.....	6
2.2	Lisävammat ja sairaudet	7
2.3	Tavoitteena hyvä elämä	8
3	AUTISMIN KIRJO	10
3.1	Autismi.....	10
3.1.1	Vuorovaikutus ja kommunikaatio	11
3.1.2	Oman toiminnan ohjaus.....	12
3.1.3	Käyttäytyminen	13
3.2	Autistisen henkilön ohjaus.....	15
3.2.1	Vuorovaikutus	15
3.2.2	Strukturointi	16
3.2.3	Haastavan käyttäytymisen kohtaaminen	16
4	HANHENPUISTON ASUMISYKSIKKÖ	19
4.1	Esittely	19
4.2	Ammattinimikkeet ja työnkuvat	20
4.3	Päivätoiminta Hanhenpuistossa	20
5	AJANSEURANTA	22
5.1	Ajanseurannan tavoite.....	22
5.2	Ajanseurannan toteutus.....	22
5.3	Ajanseurannan tulokset ja vertailu.....	25
5.4	Johtopäätökset.....	35
6	AJANSEURANNAN PÄTEVYYS, LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS SEKÄ OMAN TYÖSKENTELYN POHDINTA.....	36
6.1	Ajanseurannan analysointia	36
6.2	Oman työskentelyn pohdinta	37
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	
	Liite 1	
	Liite 2	
	Liite 3	
	Liite 4	
	Liite 5	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyönäni toteutan selvityksen Hanhenpuiston asumisyksikön asiakkaiden saamasta ohjauksellisen ajan määrästä. Hanhenpuiston asumisyksikkö on kehitysvammaisten aikuisten henkilöiden autetun asumisen yksikkö. Tulen selvittämään jokaisen asiakkaan kohdalla, kuinka paljon hän saa keskimääräisesti ohjausta vuorokauden aikana. Jokaisen asiakkaan arkea havainnoidaan seitsemän päivän ajan. Selvitys asiakkaiden saamasta ohjauksellisesta ajasta selvitetään yhdessä työntekijöiden kanssa, jotka työskennellessään asiakkaan kanssa, mittaavat aikaa toimintokohtaisesti. Tämän selvityksen lisäksi toivon saavani tietoon mahdolliset kiireiset ajankohdat, jolloin työntekijöitä tarvittaisiin enemmän. Opinnäytetyöni aihetta ehdotti Hanhenpuiston asumisyksikön esimies Else Paju, joka oli jutellut tämänkaltaisesta tutkimustarpeesta autismikonsultti Birgit Vuori-Metsämäen kanssa.

Aloitan opinnäytetyöni kertomalla kehitysvammaisuudesta ja autismista, sillä niiden ymmärtäminen on tärkeää, jotta voi ymmärtää miksi tekemäni ajanseuranta on tarpeellinen ja hyödyllinen mm. Hanhenpuiston asukkaiden näkökulmasta. Kehitysvammaisuus ja autismi vaikuttavat ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja ilmenevät eri tavoin kaikessa tekemisessä. Autismin ja autistisen henkilön ohjauksesta siirryn kertoamaan tarkemmin Hanhenpuiston asumisyksiköstä.

Lopuksi esittelen varsinaisen opinnäytetyöprosessin, joka on ajanseuranta, jossa selvitetään asiakkaiden saamaa ohjauksellisen ajan määrää seitsemän vuorokauden aikana. Seitsemän vuorokauden tuloksista lasketaan keskiarvot tärkeimmille tiedoille. Viimeisessä luvussa pohdin vielä työn pätevyyttä, luotettavuutta, eettisyyttä sekä omaa työskentelyäni.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Kehitysvammaisuus on laaja yläkäsite ja se pitää sisällään myös muidenkin elinten vammat ja vauriot, kuin vain hermoston. Kuitenkin merkittävin ryhmä on juuri hermoston sairaudet, vammat tai poikkeavuudet, joita yleisesti kutsutaan hermoston kehityshäiriöiksi. Näistä hermoston kehityshäiriöistä tärkeimpiä ovat aivojen kehityshäiriöt, joihin usein liittyy älyllisten toimintojen vajavuutta, jota yleisesti kutsutaan älylliseksi kehitysvammaisuudeksi. Älyllinen kehitysvammaisuus on myös Maailman terveysjärjestön (WHO) valitsema termi. (Kaski, Manninen & Pihko, 2009, 16.)

2.1 Älyllinen kehitysvammaisuus

Maailman terveysjärjestön (WHO) tautiluokituksen, ICD-10:n mukaan älyllinen kehitysvammaisuus tarkoittaa tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai se on epätäydellinen. Erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat taidot, kuten kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot, jotka vaikuttavat yleiseen henkiseen suorituskykyyn, ovat poikkeuksellisesti kehittyneitä. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös muita kehityshäiriöitä, lisävammoja ja –sairauksia, kuten esim. aisti-, puhe-, ja liikuntavammat, autismi, epilepsia ja mielenterveydenhäiriöt sekä haastava käyttäytyminen. AAIDD:n (The American Association on Intellectual and developmental Disabilities) määritelmän mukaisesti kehitysvammaisuus tarkoittaa nykyhetken toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta, jossa on ominaista merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen suorituskyky (älykkyysosamäärä alle 70-75) (Kaski ym. 2009, 16-17.)

Henkistä suorituskykyä on perinteisesti arvioitu psykologisten testien mukaan, joita voidaan täydentää sosiaalista sopeutumista mittaavilla asteikoilla. Maailman terveysjärjestön luokituksen perustana oleva älykkyysosamäärä on psykologisista testeistä saatu älykkyysikä, joka jaetaan oikealla iällä ja kerrotaan 100, jotta saadaan käyttökelpoinen kokonaisluku. Maailman terveysjärjestö muistuttaa että älylliset kyvyt ja sosiaalinen sopeutumiskyky voivat muuttua ajankuluessa, mm. parantua kuntoutuksen ja opiskelun myötä. Siksi älyllisen kehitysvammaisuuden luokittelu perustuu aina senhetkiseen toimintakykyyn. (Kaski ym. 2009, 17.)

Taulukko 1. kertoo älyllisen kehitysvammaisuuden asteet:

Älyllinen kehitysvammaisuus, retardatio mentalis, Maailman terveysjärjestyön mukaan		
Älyllisen kehitysvammaisuuden aste	Älykkyydosamäärä	Älykkyyssikä (v)
Lievä (retardatio mentalis levis)	50-69	9 - 11
Keskivaikea (retardatio mentalis moderata)	35-49	6-8
Vaikea (retardatio mentalis gravis)	20-34	3-5
Syvä (retardatio mentalis profunda)	alle 20	0-2
Muu määrittely (alia retardatio mentalis specificata)	-	-
Määrittelemätön (retardatio mentalis non specificata)	-	-

(Taulukko 1. WHO:n tautiluokitus älyllisestä kehitysvammaisuudesta, teoksessa Kaski ym. 2009, 18).

Älyllisen kehitysvammaisuuden luokittelu on edelleen tärkeää, koska sen avulla voidaan paremmin selvittää mm. vammaisuuden syitä tai minkälaista yksilöllistä hoitoa, kuntoutusta ja opetusta henkilö tarvitsee. Kehitysvammaisen henkilön toimintakyky muodostuu sekä älyllisten toimintojen ja ihmisen muiden ominaisuuksien sekä ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Vaikuttamalla elinympäristöön, voidaan kehitysvammaisen henkilön toimintakykyä helposti parantaa tai huonontaa. (Kaski ym. 2009, 19.)

2.2 Lisävammat ja sairaudet

Kehitysvammaisuuteen liittyy usein samanaikaisia sairauksia tai lisävammoja, jotka voivat johtua samasta syystä kuin kehitysvammaisuus. Lievässä kehitysvammaisuudessa on vähemmän liitännäissairauksia kuin keskivaikeassa, vaikeassa tai syvässä. Näiden lisävammojen tai sairauksien ilmeneminen saattaa poiketa tavanomaisesta esiintymistavasta. (Kaski ym. 2009, 106.)

Lisävammoja ja -sairauksia on useita, esim. erilliset oppimis- ja kehityshäiriöt, psyykkiset häiriöt, tajuttomuus- ja kouristuskohtaukset, liikuntavammat ja aistien toiminnan, puheen ja kommunikaation ongelmat sekä autismi, josta kerron myöhemmin tarkemmin omassa luvussaan.

Erillisiä oppimis- ja kehityshäiriöitä ovat mm. tarkkaavaisuushäiriö sekä tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriö, joihin voidaan vaikuttaa esim. erityisopetuksen keinoin.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä esiintyy noin 30-50%:lla kehitysvammaisista, jotka voivat johtua mm. aivovauriosta. Mielenterveyshäiriöiden yleisyys on muuhun väestöön verrattuna vähintään 2-3-kertainen. Varsinaisten vakavien psyykkisten häiriöiden esiintyvyys on 5-10% kehitysvammaisista, vakavia psyykkisiä häiriöitä ovat mm. kaksisuuntainen mielialahäiriö tai skitsofrenia. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin voidaan vaikuttaa terapeuttisin menetelmin ja lääkityksen avulla.

Epilepsia ja epilepsiaoireyhtymät ovat tavallisimpia kehitysvammaisuuteen liittyviä neurologisia oireita, joita hoidetaan yleensä esto- ja kohtauslääkityksillä.

Erilaisia liikuntavammoja on n. joka neljännellä kehitysvammaisella. Liikuntavammat voidaan luokitella seuraavasti: aivovauriosta johtuvat CP-oireyhtymät, myöhemmin saadun aivovaurion aiheuttamat liikuntavammat, rakennepoikkeavuuksiin esim. raajojen virheasentoihin liittyvät vammat, periytyvät lihassairaudet mm. Duchennen lihasdystrofia, yleissairauksiin liittyvä liikuntavammaisuus esim. reuma, sekä muut esim. selkäytimen kasvaimista tai tulehduksista johtuvien jälkitilojen aiheuttamat liikuntavammat.

Aistien toiminnan ongelmat erityisesti näössä ja kuulossa sekä puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä ovat ratkaisevia. Näköaisti on oleellinen kasvojen, esineiden ja elinympäristön havainnoimisessa. Vaikea näkövamma tai sokeus heikentävät lapsen kehitystä estämällä näkemiseen perustuvien käsitteiden muodostumista kognitiivisen kehityksen perustaksi. Lisäksi ympärillä tapahtuvan ennakoiminen on vaikeaa, mikä voi pelon tuntemuksen kautta aiheuttaa käyttäytymispulmia. Jo lievä kuulovamma voi vähentää keskittymis- ja ymmärtämiskykyä. Ääniin vastaaminen on hidasta ja kuurous voi estää kielen kehittymistä ja siten haitata ymmärtämistä ja itsen ilmaisua. (Kaski ym. 2009, 106, 112, 120–123, 132 & 138; Kehitysvamma-alan verkkopalvelun [www-sivut](http://www.sivut) 2014.)

2.3 Tavoitteena hyvä elämä

Jokaisella ihmisellä on oikeus hyvään, ihmisarvoiseen elämään. Vallitsevat olosuhteet vaikuttavat siihen, kuinka paljon ihminen tarvitsee ympäristön ja muiden ihmisten tukea ja apua itselleen hyvän ja miellyttävän elämän luomiseen ja ylläpitämiseen.

Mielestäni valtakunnallinen ohjeistus yksilöllisen tuen laatukriteeristöä, joka on laadittu lähinnä vammaisten ihmisten asumista tukevien palveluiden järjestämiseen, soveltuu hyvin myös yleisesti määrittämään mitä ihmisarvoinen elämä voi olla ja sisältää. Tämä kriteeristö sopii myös vammaisten henkilöiden ja heidän perheidensä tarvitsemien muiden palvelujen määrittelyyn ja tuottamiseen.

Kriteeristön idea on että palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa lähtökohta on henkilön yksilöllisten tarpeiden huomiointi, siten että henkilölle mahdollistetaan hänen itsensä näköinen elämä.

Kriteeristön osa-alueet ovat seuraavat: 1. Palveluni vastaavat minun yksilöllisiä tarpeitani (yksilölliset palvelut), 2. Päätän omista asioistani ja saan siihen tukea, (tuettu päätöksenteko), 3. Minua kohdellaan kunnioittavasti. (kunnioittava kohtelu), 4. Palveluni ovat riittäviä ja lainmukaisia. (lainmukaiset palvelut), 5. Palveluni turvaavat ihmisoikeuteni. (ihmisoikeuksien turvaaminen) & 6. Olen mukana lähiyhteisössäni ja yhteiskunnassa. (osallisuus lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa).

Eli kehitysvammaisen ihminen saa tarvitsemiaan ja halumiaan palveluita (mm. asumiseen, terveydenhoitoon, koulutukseen ja työelämään sekä kulttuuriin osallistumiseen) mahdollisimman itsenäisen elämän mahdollistamiseksi. Kehitysvammaisen henkilö saa päättää mm. seuraavista asioista:

1. missä ja kenen kanssa asuu (paikkakunta, asunnon tyyppi),
2. kuka on avustaja ja miten aika avustajan kanssa käytetään,
3. omista asioistaan saamalla tarvittavaa tietoa ja tarvittaessa vaihtoehtoja ymmärtämässään muodossa.

Lisäksi kehitysvammaista henkilöä ja hänen päätöksiään kohdellaan kunnioittaen ja vapaus, turvallisuus ja koskemattomuus ovat turvattu. Omalla toiminnallaan kehitysvammaisen henkilö voi vaikuttaa oman elämän ja lähiympäristön tapahtumiin. (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan www-sivut 2014.)

3 AUTISMIN KIRJO

Autismin kirjon oireyhtymät ovat keskushermoston kehityshäiriöitä. Autismin kirjoon kuuluu Suomessa noin 54 000 ihmistä, joista autistisia on noin 11 000. Osa autismin kirjon ihmisistä tarvitsee päivittäistä tukea ja hoitoa koko elämänsä ajan. (Autismi- ja aspergerliiton www-sivut 2014.)

Autismin kirjoon kuuluu erilaisia oireyhtymiä kuten esimerkiksi lapsuusiän autismi, aspergerin oireyhtymä, rettin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö ja laaja-alainen kehityshäiriö, joissa älyllinen ja toiminnallinen taso ja kapasiteetti vaihtelevat paljon. Kansainvälisessä tautiluokituksessa ICD 10:ssä autismi kuuluu psykologisen kehityksen pääryhmään (F 80-89) ja laaja-alaisten kehityshäiriöiden (F84) alaluokkaan. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 23-24, 26.)

3.1 Autismi

Autismi on yksi autismin kirjoon kuuluvista neurobiologisista keskushermoston kehityshäiriöistä, joka aiheuttaa vaihtelevia toiminnan esteitä. Autistisilla henkilöillä aistien välittämä tieto ja sen tulkinta on yksilöllistä ja tavallisesta huomattavasti poikkeavaa. Autistinen henkilö voi kommunikoida poikkeavasti sekä hän ajattelee, ymmärtää ja mieltää asioiden merkityksiä ja ympäristöään eri tavalla kuin terve ihminen. Käyttäytymisessä havaittavia piirteitä ovat mm. puutteellinen tai poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus ja kommunikaatio, rajoittunut tai stereotyyppinen käytös sekä poikkeavat reaktiot aistiärsykkeisiin. (Autismi- ja aspergerliiton www-sivut 2014.)

Autistinen käyttäytyminen ilmenee muun muassa seuraavasti: omissa oloissaan olemisena, aggressiiviselta vaikuttavalta sosiaaliselta kontaktilta, erilaisina ääntelyinä, sanojen ja fraasien satunnaisina toisteluina, eleettömyytenä ja ilmeettömyytenä, ylivilkkautena, apaattisuutena sekä esim. käden puremisena. (Kerola ym. 2009, 24.)

Autismissa kognitiivisessa kehityksessä on häiriöitä, jotka voidaan ymmärtää kolmen eri teorian avulla; mielen teoriolla selitetään autistisen henkilön kyvyttömyyttä ymmärtää toisen ihmisen ajatuksia, tunteita ja mieltä. Koherenssiteorian mukaan autisti-

nen henkilö havaitsee ympäristöään yksityiskohtina eikä pysty ajattelussaan muodostamaan kokonaisuuksia. Eksekutiivisella teoriolla selitetään vaikeutta ja kyvyttömyyttä ohjata omaa toimintaansa, eli kykyä aloittaa, jatkaa tai lopettaa toimintaa. (Kerola ym. 2009, 23-24.)

3.1.1 Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Poikkeava ajattelutapa ja kommunikointi voidaan ymmärtää mielen teorian näkökulmasta, eli autistinen henkilö ajattelee, että muut tietävät saman mitä hän, jolloin ei ole tarvetta kommunikoida. Lisäksi autistisen henkilön kyvyttömyys ymmärtää sosiaalisia pelisääntöjä (sosiaaliset pelisäännöt eivät ole missään esillä, ne eivät ole konkreettisia asioita ja ovat ns. sanattomia sopimuksia) ja asettua toisen ihmisen asemaan tulkitaan usein itsekkääksi ja välinpitämättömäksi toiminnaksi, jolloin ympäristö saattaa suhtautua häneen kielteisesti. Kielteinen suhtautumistapa autistiseen henkilöön vähentää tämän yritystä ja pyrkimystä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kommunikoinnin vaikeutta lisää myös se että autistisen lapsen kielen kehitys poikkeaa tavanomaisesta, koska se perustuu ensisijaisesti näköaistiin. Autismisissa on myös tyypillistä että auditiivinen vastaanottokyky saattaa olla poikkeuksellisesti kehittynyt, josta johtuu äänneiden erottelukyvyn vaikeus. Tästä vaikeudesta johtuen autistinen lapsi kuulee, mutta ei kykene muodostamaan äänistä merkityksellisiä kokonaisuuksia. Tällöin keskitytään enemmän visuaalisiin viesteihin auditiivisten sijasta, jolloin auditiivinen puhe voi jäädä kehittymättä. (Kerola ym. 2009, 40 & 60-61.)

Lisäksi autistiselle ihmiselle puhutun kielen ymmärtäminen saattaa olla hyvin tilannesidonnaista ja konkreettista, henkilö ymmärtää tuttuja ja hänelle merkityksellisiä sanoja, jolloin hän saattaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Esimerkiksi kun autistinen lapsi kuulee hänelle mieluisasta ja tärkeästä saunasta, hän saattaa luulla pääsevänsä saunaan heti ja riisuutuu kuten on tapana saunaan mentäessä. Ympäristö voi tällöin saada käsityksen siitä, että autistinen henkilö ymmärtää kaiken kuulemansa. (Kerola ym. 2009, 60-61.)

Kommunikointia on kuitenkin vaadittava, sillä mielen teorian näkökulmasta autistinen henkilö ei tiedä, etteivät toiset tiedä mitä hän ajattelee. Tärkeää on löytää henki-

lölle itselleen sopiva ja helppokäyttöinen kommunikointitapa (puheen lisäksi esim. tukiviittomat ja kuvat), jotta hän voi kertoa asiansa eikä vain toimia. Kommunikointi on autistiselle henkilölle vaikeaa ja käsittämätöntä, jolloin kommunikoinnin opettelu pitää olla miellyttävää ja tilanteen pitää tuntua turvalliselta. (Kerola ym. 2009, 81.)

3.1.2 Oman toiminnan ohjaus

Oman toiminnan ohjauksella tarkoitetaan kykyä suunnitella seuraavaa toimintaa ja eri toimintojen järjestystä. Tämä on autistiselle henkilölle haastavaa, sillä autismiin liittyy taipumus jäädä jumiin yhteen toimintaan ja toistaa sitä monia kertoja uudelleen, osaamatta siirtyä seuraavaan tekemiseen. (Kerola ym. 2009, 93.)

Autistisilla henkilöillä on vaikeuksia hahmottaa aikaa ja ajankulua, sekä kykyä käsittää kuinka kauan jokin asia saattaa kestää. Tämä osoittautuu mm. seuraavasti: tarpeet pitää tyydyttää heti, suihkussa voi kestää tunnin verran tai yhtä lautasellista keittoa voi syödä kaksi tuntia. Siksi päivää on jäseneltävä esim. päiväjärjestyksen avulla ja toimintojen yhteyteen on hyvä laittaa vaikka munakello kertomaan ajan loppumisesta. Lisäksi henkilön on vaikea käsittää että asiat tehdään jossakin tietyssä järjestyksessä (ensin puetaan sukat, sitten vasta kengät), sillä hän ei hahmota toimintoja peräkkäisinä tekoina, vaan jokainen toiminto on yksittäinen. Siksi myös syy-seuraussuhde on hankala ymmärtää ilman asian opettamista.

Autistisen henkilön on vaikeaa soveltaa ja yleistää oppimaansa eri ympäristöihin, siksi henkilölle on usein opetettava samat asiat eri paikoissa ja eri ihmisten kanssa moneen kertaan. Kun tiedetyt asiat on opittu tekemään oikeassa järjestyksessä ja aika on rajattu, on autistinen henkilö kykenevä tekemään asioita myös hyvin itsenäisesti. Hän ei tarvitse vierelleen toista ihmistä ohjaamaan, vaan hänelle saattaa riittää esim. kuvitettu järjestys. (Kerola ym. 2009, 113-117.)

Koherenssiteorian mukaisesti autistisen henkilön havaitsema yksityiskohtainen ja pirstalainen ympäristö saattaa vaikuttaa sekavalta ja pelottavalta. Autistisen henkilön aivot käsittelevät saamansa tiedot ja havainnot poikkeavalla tavalla, kokonaisuutta on vaikea ymmärtää, mikä pelottaa ja luo epävarmuuden sekä turvattomuuden tunteen. Kokemus epävarmuudesta johtaa usein joustamattomuuteen, jolloin toimitaan tiukas-

ti samalla totutulla tavalla. Muutoksiin saatetaan vastata jopa käsittämättömän voimakkaasti.

Pirstaleinen, yksityiskohtien varassa hahmottava ympäristö on altis mahdollisille yllättäville muutoksille, jolloin autistisen henkilön turvallisuuden tunne on koko ajan vaarantumassa. Turvallisuuden tunnetta on silloin tarkoituksenmukaista ylläpitää mm. pitämällä huoneen esineet ja asiat täysin samoilla paikoilla tai toimimalla tietyssä tilanteessa aina samassa järjestyksessä. Käyttäytymisterapeuttisin menetelmin voidaan puuttua vaarallisiin ja ongelmallisiin pakkotoimintoihin tuomalla tilalle muuta, mielekkäämpää toimintaa. (Kerola ym. 2009, 93-94.)

Uudet tilanteet, joissa ei ole esim. tuttuja asioita tai vihjeitä siitä, miten kuuluu toimia, ovat vaikeita juuri turvallisuuden tunteen vähäisyyden tai puuttumisen vuoksi. Siksi uusissa tilanteissa saattaa esiintyä kaavamaisia ja rituaalinomaisia toimintoja. Autistinen henkilö siten mm. rauhoittaa itseään. Näitä toimintoja, jotka ulkopuolisten silmin saattavat vaikuttaa epätarkoituksenmukaisilta ja oudoilta, kutsutaan itsestimuloinniksi eli stimmaukseksi. Itsestimulointia voi esiintyä myös sosiaalisen vuorovaikutuksen korvikkeena ja erilaisten aistimustarpeiden tyydyttämiseksi. Ihmisellä on tarve toimia ja jos hän ei osaa toimia ympäristön odottamalla järkevällä tavalla, hän toimii oppimillaan tavoilla, jotka hänelle ovat tyydyttäviä ja merkityksellisiä. (Kerola ym. 2009, 89-96.)

3.1.3 Käyttäytyminen

Tämä osa-alue koetaan usein kaikista vaikeimmaksi ja raskaimmaksi tekijäksi autismin kirjon henkilöiden arjessa ja kuntoutuksessa. Melkein kaikki autistisen henkilön kokemat vaikeudet, mm. kommunikoinnissa, oman toiminnan ohjauksessa ja ympäristön hahmottamisessa, ilmenevät käyttäytymisenä, jonka muut kokevat haastavaksi ja ongelmalliseksi. Autistinen henkilö saattaa käyttäytyä haastavasti ja ongelmallisesti koska hän ei välttämättä tiedä tai osaa toisin ilmaista itseään ja omia tarpeitaan.

Autistista käyttäytymistä kuten mm. ylivilkkautta, huutamista, itsensä vahingoittamista, tavaroiden heittelyä ym. pidetään yleensä haastavana ja epätoivottavana. Kaikki haastava käyttäytyminen ei ole autismia, vaan taustalla voi olla tunteita kuten pelkoa tai surua, fyysisiä tuntemuksia esim. kipua ja nälkää tai sitten yksinkertaisesti

on ”huono päivä”. Haastavaa käyttäytymistä voidaan ymmärtää jäävuorivertauksen avulla. Näkyvä käyttäytyminen: huuto tai lyöminen ovat oireita, seurausta jostakin muusta. Kaikkea haastaavaa käyttäytymistä ei pidä sallia, kuten esim. itsensä, muiden tai tavaroiden vahingoittamista, jolloin asiaan pitää puuttua. Jotta haastavaan käyttäytymiseen voidaan ja osataan puuttua, pitää selvittää käyttäytymisen syy: nälkä, väsymys, kipu ym. tuntemukset. (Kerola ym. 2009, 129-131.)

Kun kohdataan haastavaa käyttäytymistä, pitää myös miettiä onko todellisuudessa kyse haastavasta käyttäytymisestä ja kannattaako siihen puuttua ja jos, niin miten. Aluksi kannattaa miettiä onko kaikista perustarpeista ja muista fyysisistä syistä (esim. kiputilojen hoito) huolehdittu ja onko henkilöllä olemassa keinoja kommunikoida.

Muita syitä haastavalle käyttäytymiselle voivat olla aistipulmat (neurobiologiset ongelmat kuten: ääni-, tunto-, haju- ja maku- yli- ja aliherkkyydet), oman toiminnan ohjauksen vaikeudet, kommunikoinnin ongelmat (mm.taidottomuus, välineettömyys), tunteista aiheutuvat ongelmat (pelko, stressi, ym.), heikot sosiaaliset taidot sekä rajattomaksi oppimisen haasteet, jolloin lapsella on valta ja vanhemmat ovat kyvyttömiä hallitsemaan vaikeita tilanteita. Haastavalla käyttäytymisellä saa miltei aina huomiota, joka on kasvatuksellisen kuntoutuksen ydinkysymyksen vastaus; Mitä haastavalla käyttäytymisellä saavutetaan? Jokaisella on tarve saada huomiota ja sosiaalisuutta on tarve olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Autismin kirjon henkilön kanssa työskentelevän on mietittävä millä muulla tavalla kuin haastavalla käyttäytymisellä henkilö voi olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja saada sosiaalisuuden tarpeensa tyydytetyksi. (Kerola ym. 2009, 129–144.)

Kasvatuksellisen kuntoutuksen lähtökohtana voidaan pitää myönteisen käyttäytymisen vahvistamista asioilla, jotka ovat mieluisia: huomio, palkkiot ja mielekäs tekeminen. Kuitenkaan negatiivista käyttäytymistä ei voida jättää kokonaan huomiotta, vaan sitä pitää rajoittaa tavoilla, jotka eivät enää jatkossa rohkaise tai kannusta toimimaan epätoivotulla tavalla. (Kerola ym. 2009 145.)

3.2 Autistisen henkilön ohjaus

Autistinen henkilö tarvitsee yksilöllistä tukea kaikissa elämänvaiheissa ja miltei kaikissa arjen toiminnoissa, mutta tuen luonne ja määrä muuttuvat iän ja kehityksen myötä (Autismi- ja aspergerliiton www-sivut 2014).

Yksinkertaistettuna ohjauksen tulee olla selkeää: 1. Puhu vähän ja tarvittaessa tehosta viestiä esim. kuvilla tai viittomilla, 2. Anna tarpeeksi aikaa vastaanottaa ohje/vastata kysymykseen, 3. Anna vain yksi ohje kerrallan ja 4. Kiinnitä huomio meneillä olevaan toimintaan, tarvittaessa poista ylimääräiset häiriötekijät esim. kellot, kovat äänet, voimakkaat tuoksut. (Hanhenpuiston käytännöt, 2014.)

Oman toiminnan ohjauksen kehittyessä ja omatoimisuuden lisääntyessä arki sujuu helpommin; tunne osaamisesta ja onnistumisesta lisäävät itsevarmuutta ja mielekkäältä tuntuva tekeminen lisää tyytyväisyyttä itsen ja elämään. Mielekäs arki, jossa kokee olevansa tärkeä ja voivansa vaikuttaa omiin asioihin mahdollistavat hyvän elämän, mikä on tärkein päämäärä.

3.2.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on autistiselle henkilölle aina haastavaa. Erityisen vaikeaa on katsekontaktin ottaminen, aikaan liittyvät asiat, vuorottelu ja tunteiden käsittely. Myös sanaton viestintä kuten eleet, ilmeet ja äänensävyt ovat vaikeita ymmärtää, kun katsekontakti puuttuu. On tärkeää löytää autistiselle henkilölle itselle sopiva kommunikointitapa, jolla hän voi ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi. Kommunikaation helppous itsessään kannustaa autistista henkilöä vuorovaikutukseen. Ja kun henkilö tulee ymmärretyksi, se kannustaa häntä sosiaalisuuteen ja hän saa tyydytystä ihmiselle ominaiselle läheisyyden ja sosiaalisuuden tarpeelleen. Toimivan kommunikaation avulla pystytään välttämään tilanteita, joista voi seurata ei toivottua käyttäytymistä tai erikoisia käyttäytymismuotoja, jotka voivat olla haitaksi esim. henkilölle itselleen. (Hanhenpuiston käytännöt, 2014; Kerola ym. 2009, 59.)

3.2.2 Strukturointi

Autistinen henkilö tarvitsee keinoja ympäristön ja toiminnan hallintaan. Jäsennely eli strukturoitu ympäristö ja työskentelyn ohjaus ovat osa autistisen henkilön peruskuntoutusta.

Strukturoidussa ympäristössä voi olla esillä vihjeitä, jotka ilmaisevat, mitä on tarkoitus tehdä, missä ja kenen kanssa sekä kuinka kauan. Usein toimintaympäristön on hyvä olla riisuttu ylimääräisistä virikkeistä, jotka saattavat häiritä keskittymistä. Kaikkia eivät häiritse samat asiat, kun jotkut saattavat erityisesti tarvita tiettyjä asioita keskittymisen tueksi, esim. kellot voivat olla toisille niin siettämättömiä että ne piilotetaan tai hajotetaan, kun taas toisen keskittymiskyvyn kannalta on oleellista tietää aika.

Strukturoitu toimintatapa on erityisen tärkeää silloin, kun toiminta on henkilölle epämieluisia; selkeät ohjeet, pieniin osiin jaetut tehtävät ja tieto toiminnan loppumisesta vähentävät stressiä, mahdollista häiriökäyttäytymistä ja vastustusta.

Myös tieto toiminnan jälkeisestä tapahtumasta, on olennaista, jotta henkilö osaa ennakoita tulevia odotuksia ja vaatimuksia. Ennalta tiedetyt toiminnot ja vaatimukset vähentävät stressin tuntua ja lisäävät hallinnan tunnetta.

Strukturoinnissa käytetään kommunikaation apuna esimerkiksi kuvia ja visuaalisia merkkejä, myös värejä tai alueiden rajausta. Työskentelyä ohjataan järjestelmällisesti ja tehtävät laaditaan mielenkiintoisiksi ja taitotasoja vastaaviksi, jotka motivoivat ja edistävät oppimista. (Autismi- ja aspergerliiton www-sivut 2014.)

3.2.3 Haastavan käyttäytymisen kohtaaminen

Haastavan käyttäytymisen kohtaamisessa voidaan joutua tilanteeseen, jossa ei tiedetä, mistä käytös johtuu. Henkilöllä ei ole nälkää, janoa, väsymystä tai kipua. Ympäristön mahdolliset ärsykkeet on jo minimoitu tai poistettu. Henkilö ei osaa ilmaista mikä häntä mahdollisesti harmittaa tai mitä hän tuntee. Tunteiden ilmaisemisen vaikeus johtuu yleensä poikkeavista aistikokemuksista ja kehon hahmottamisen vaikeudesta (Kerola ym. 2009, 131,150).

Kyseessä voi olla myös ns. viimeinen pisara, jota ei osata etukäteen edes aavistaa. Yksi pieni ärsyttävä tekijä voi laukaista tilanteen, jossa purkaantuu esim. koko viikon ajan koettu stressi ja ahdistus, jota autistinen henkilö ei ole silloisissa tilanteissa kyennyt käsittelemään tai purkamaan. Stressi voi purkaantua monilla eri tavoilla, joko opetetulla hyväksytyllä tavalla tai epätoivotulla, vaistomaisella tavalla, esim. aggressiivisena käytöksenä. Haastava, uhkaava ja aggressiivinen käytös ovat asioita, joista ei juurikaan puhuta. Uhkaava ja aggressiivinen käytös voi kohdistua joko itseen, ympäristöön tai muihin ihmisiin. Uhkaavaa ja aggressiivista käyttäytymistä voi olla esim. myös Hanhenpuistossakin esiintyviä oman käden puremista, pään lyömistä omiin käsiin, juoksemista ja muiden ihmisten lyömistä, nipistämistä, raapimista tai kiinni tarttumista (Hanhenpuiston käytännöt, 2014).

Paras tapa suojautua ja välttää uhkaavat ja aggressiiviset vuorovaikutustilanteet on ennakoiminen. Jo siinä vaiheessa kun henkilön käyttäytymisestä voidaan tunnistaa merkit, jotka voivat johtaa aggressiiviseen tai uhkaavaan käytökseen, asiaan pitää puuttua. Selvitä, mikä henkilöllä on hätänä, pyri lievittämään stressiä ja ahdistusta esim. juotavan, syötävän tai mielekkään tekemisen tarjoamisella. Ehdota asiakkaalle menemistä paikkaan, jonka tiedetään rauhoittavan ja rentouttavan häntä. Myös tilanteessa läsnäolevien ihmisten poistuminen tai vaihtuminen voi auttaa. (Hanhenpuiston käytännöt, 2014.)

Nämä kaikki edellä mainitut ovat ensisijaisia keinoja, ennen kuin asiakkaaseen kosketaan käyttämällä esim. MAPA-mallin mukaista kiinnipittoa.

Älä koskaan tartu kiinni aggressiivisesti käyttäytyvään autistiseen henkilöön ilman asianmukaista taitoa ja tietoa. Autististen henkilöiden kanssa työskentelevän on syytä olla tietoinen oikeista kiinnipitotavoista oman ja muiden loukkaantumisen välttämiseksi. Muista aina ensin suojata itsesti, sitten muut ympärillä olevat ihmiset esim. ohjaamalla heidät pois tilanteesta esim. toiseen tilaan.

Suomessa kiinnipitokoulutusta sosiaali- ja terveystalalle tarjoaa mm. Mapa-Finland Ry., jonka Mapa-koulutuksen tavoite on opettaa haastavan käytöksen ennakoimista ja välttämistä hoidollisen vuorovaikutuksen ja toiminnallisuuden keinoin (Mapa-Finland Ry:n www-sivut, 2014).

Vasta uhkaavan tai aggressiivisen tilanteen lauettua ja henkilön rauhoittumisen jälkeen voidaan purkaa tilanne. Selvitä tilanne yhdessä asiakkaan kanssa tavoilla, jotka hän ymmärtää, sillä tilanne on autistiselle henkilölle itselleen pelottava. Pelkoa aiheuttaa tilanteen hallitsemattomuus ja vaikeus ymmärtää muutoksia itsessä. Autistiselle henkilölle on erityisen tärkeää opettaa rentoutumista, koska haastavassa tilanteessa on mukana aina stressi sekä syynä että seurauksena (Kerola ym. 2009, 145).

Tilanteen purkaminen siinä läsnäolleiden henkilöiden kanssa mahdollisimman pian on tärkeää mahdollisten pelkotilojen poistamiseksi.

4 HANHENPUISTON ASUMISYKSIKKÖ

4.1 Esittely

Hanhenpuisto on avuohuollon asumisyksikkö Loimaalla, joka tarjoaa ympärivuorokautista autettua asumispalvelua kahdeksalle asiakkaalle. Asiakkaat ovat nuoria aikuisia, tällä hetkellä nuorin on 23-vuotias ja vanhin 39-vuotias, asukkaista kuusi on miehiä ja kaksi naisia. Hanhenpuistossa on vakituksessa työsuhteessa 16 työntekijää, joista yksi on esimies. 15 työntekijästä hoitajia on 9 ja ohjaajia 6, joista yksi vastaa päivätoiminnan toteuttamisesta ja tekee vain päivävuoroa. Kaikki Hanhenpuiston asiakkaat hyötyvät autismikuntoutuksesta; jokaisella on käytössä oma kuvallinen päiväohjelma eli päivästrukturi. Lisäksi ohjaajan ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa on käytössä AAC-keinot eli puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot esim. tukiviittomat, pcs-kuvat ja kommunikointilaitteet. Työskentelyn tavoitteena on tukea ja ohjata asiakasta laaja-alaisesti siten että hän kokee olevansa tärkeä ja pystyvänsä omalla toiminnallaan vaikuttamaan omiin asioihin. (Hanhenpuiston käytännöt, 2014.)

Hanhenpuiston lupaavista käytännöistä on kirjoitettu VIA (vammainen ihmisoikeudet asumisessa) –projektin sivuille (VIA-projektin www-sivut, 2014). VIA-projekti teki ihmisoikeuskartoituksen Hanhenpuistossa keväällä 2012 ja tutustui paremmin yksikön toimintatapoihin vielä toukokuussa 2013.

Hanhenpuiston asumisyksikkö kuuluu KTO – kehitysvamma-alan tuki- ja osaamiskeskus Varsinais-Suomen erityishuoltopiiriin kuntayhtymään, joka järjestää mm. palvelukoti- ja avohuoltoasumista, tutkimusta, kuntoutusta ja opetusta. Palveluissa korostuu asiakkaan oikeudet ja he noudattavat valtakunnallista ohjeistusta koskien yksilöllisen tuen laatukriteerejä. (Hanhenpuiston käytännöt, 2014; KTO –kehitysvamma-alan tuki ja osaamiskeskus Varsinais-Suomen erityishuoltopiiriin www-sivut 2014.)

4.2 Ammattinimikkeet ja työnkuvat

Varsinaisia ammattinimikkeitä on kaksi: ohjaaja ja hoitaja. Käytännössä hoitajan ja ohjaajan työnkuvat ovat melko samanlaiset. Molempien työtehtäviin kuuluu kodinhoidolliset tehtävät (esim. siivous, pyykinpesu jne.), asiakkaan harrastus- ja vapaaajan toiminnan mahdollistaminen, suunnittelu ja toteuttaminen. Eroavaisuutena on hoitajan vastaaminen asiakkaiden lääkehoidon toteutuksesta, heidän kokonaishyvinvoinnin tarkkailusta ja muutokseen reagoinnista. Ohjaajan toimenkuvassa painottuu selvästi viikko- ja päivästruktuurien suunnittelu, kommunikaatioon liittyvien asioiden hoitamien, Kela-asiat ja asiakkaan ohjauksessa tarvittavien työvälineiden ja toiminnallisten menetelmien hallinta, kartoitus ja käyttö. (Ohjaajan ja hoitajan työnkuva Hanhenpuistossa, 2014.)

Lisäksi jokaisella asiakkaalla on omaohjaaja ja –hoitajapari, jotka vastaavat asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisesta tuntemisesta ja tuovat asiakkaan ”äänen” kuuluiin. He vastaavat asiakkaan säännöllisten menojen järjestämisestä (esim. hammaslääkäri, kampaaja, jalkahoito ja tukihenkilön käynnit) ja asiakkaan mahdollisista hankinnoista (vaatteet, hygieniatarvikkeet, ym.). Omahoitaja ja-ohjaajapari on mukana asiakasta koskevissa palaverissa omaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa. (Omahoitajan/omaohjaajan tehtävät Hanhenpuistossa, 2014.)

4.3 Päivätoiminta Hanhenpuistossa

Päivätoiminnan ohjaajan työnkuvaan sisältyy Hanhenpuistossa järjestettävän päivätoiminnan viikko- ja päivätasoinen suunnittelu, mitä hän toteuttaa yhdessä työvuorossa olevien työntekijöiden kanssa. Päivätoiminnan ohjaaja on vastuussa päivätoiminnan sisällöstä, aikataulusta ja lisäksi hän ohjeistaa muut työntekijät mukaan päivätoiminnan toteuttamiseen. Päivätoiminnan päätavoite on asiakkaiden omatoimisen selvitytymisen tukeminen, johon vaikutetaan tukemalla fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, sosiaalista vuorovaikutusta ja kommunikaatiota sekä kognitiivista toimintakykyä. Lisäksi jokaisella asiakkaalla on omat yksilölliset tavoitteet, joita toteutetaan päivätoiminnan avulla. Päivätoiminta järjestetään arkisin klo. 9.30-15.00. ja sitä rytmittävät aamupiiri, lounas, ruokalepo, välipala ja loppurentoutus. Päivätoiminnan

tavotteiden toteutumista seurataan jokaisen asiakkaan kohdalla erikseen kirjaamalla päivän tapahtumat yksikössä käytettävään henkilötietojen kirjausohjelmaan. Päivätoimintapäivästä kirjataan ylös asiakkaan tekemiset ja kestot sekä arvioidaan hänen aktiivisuutta ja osaamista henkilökohtaisten tavoitteiden avulla. Päivätoimintaa toteutetaan aina samalla mallilla, se alkaa aina aamupiirillä, jota seuraa viikkosuunnitelman mukainen ensimmäinen ohjelmakokonaisuus. Lounas ja sen jälkeinen ohjelmoitu lepopohetki, jota seuraa toinen viikkosuunnitelman mukainen ohjelmakokonaisuus. Ohjelman jälkeen on välipala ja päivän päättävä loppurentoutus. Päivätoiminnan suunnitelman mukaisia keinoja sen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat mm. seuraavat toiminnot: aamupiiri, siivous ja pyykinhuolto, koritehtävät, liikunta, kädentaidot, keittiötyöskentely ja leivonta, luontopolku ja rentoutuminen. Päivätoiminnan toteutumisen säännönmukaisuus ja samanlaisuus tekee toiminnasta ennalta-arvattavan, joka on tärkeää autistisen henkilön ohjauksessa. Toiminnan tuttuus ja samanlaisuus ylläpitävät turvallisuuden tunnetta, jolloin asiakas voi keskittyä itse toimintaan ja kehittää siten taitojaan. (Hanhenpuiston asumisyksikön päivätoiminta –suunnitelma, 2014.)

5 AJANSEURANTA

5.1 Ajanseurannan tavoite

Ajanseurannan tavoitteena on selvittää jokaisen asiakkaan kohdalla:

1. ohjauksellisen ajan määrä vuorokaudessa,
2. itsenäisen, eli ohjauksettoman ajan määrä vuorokaudessa,
3. nukutun ajan määrä vuorokaudessa ja
4. vertailla kyseisiä aikoja asiakkaiden kesken.

Saadakseni mahdollisimman luotettavat tulokset, toteutan ajanseurannan jokaisen asiakkaan kohdalla viikon mittaisena jaksena. Näin saadaan monta arvoa, joista voidaan laskea keskiarvot. Useista arvoista lasketut keskiarvot lisäävät luotettavuutta vähentämällä mahdollisten sattumanvaraisten tekijöiden vaikutusta arvoihin. Sattumanvaraisilla tekijöillä tarkoitan esim. asiakkaan sairastamaa flunssaa tai mahatautia, jolloin hän käyttäytyy ja toimii poikkeavalla tavalla mm. lepäämällä ja nukkumalla enemmän.

Jokaisella työntekijällä varmasti oli ja on ennakkokäsitys siitä, millaisia aikoja asiakkaat tulevat saamaan. Nämä ennakkokäsitykset ovat kokemuksen myötä muodostuneita ja jokaisen työntekijän omia ajatuksia. Ajanmittaukseen liittyen en muodostanut mitään ennako-oletuksia mahdollisista tuloksista. Ajatuksenani oli että ennako-oletukset ohjauksellisen ajan määristä olisivat voineet vaikuttaa työntekijöiden tapaan ohjata asiakasta esim. hoputtamalla asiakasta toimissaan.

Ajanseuranta on työyhteisölle merkityksellinen ja tarpeellinen, koska ajanseurannan tulosten perusteella heillä, asiakkaat tuntevana yhteisönä, on mahdollisuus arvioida asiakkaiden saaman ohjauksellisten aikojen tasapuolisuutta, riittävyttä sekä mahdollisesti asiakkaiden arjen sisältöä.

5.2 Ajanseurannan toteutus

Ajanseurannan tutkimusmenetelmänä käytän kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Määrällinen tutkimustapa tuottaa numeraalista tietoa, jolla voidaan yleisesti kuvailla asiaa/asioita, niissä tapahtuneita muutoksia tai missä määrin jokin asia vai-

kuttaa toiseen asiaan. Määrällisen tutkimuksen tavoitteena voi olla ihmisen toiminnan selittäminen numeraalisesti, kausaalisesti ja teknisesti. Tässä yhteydessä kausaalisuudella tarkoitetaan syy-seuraus-suhteita, jotka tutkimuksen avulla pyritään tuomaan ilmi. Yleensä syy-seuraus-suhteen löytyminen ei riitä, vaan tutkimuksesta pitäisi löytää yleinen lainalaisuus sille, miksi asiat ovat kuin ovat, sekä esittää lainalaisuus numeraalisesti mm. keskiarvojen muodossa. Toinen mahdollinen käytettävä tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, jonka tarkoitus on selittää ihmisen toimintaa ymmärtämällä mm. ihmisen haluja, uskomuksia arvoja. (Vilka, 2005, 49-50).

Toteuttaakseni selvityksen aloitan työni perehtymällä jokaisen asiakkaan päivä- ja viikkosuunnitelmaan. Jokaisella asiakkaalla viikkosuunnitelma on suurinpiirtein samanlainen. Aamutoimet, päivätoiminta arkisin, ruokailut ja iltatoimet ovat jokaisella samaan aikaan ja tapahtumat pitävät sisällään suurin piirtein samat asiat jokaisella asiakkaalla. Yksilöllisyyttä viikkosuunnitelmiin tuovat esim. harrastukset, säännölliset terapiat ja hoidolliset/lääkinnälliset toimenpiteet.

Päivätoiminnan aikaista ohjausta en ota mukaan tähän selvitykseen, sillä jokaisen asiakkaan kohdalla hänen toimintansa ja toiminnan kestot kirjataan jo erikseen muistiin, jotta asiakkaiden henkilökohtaisten tavoitteiden toteutumista päivätoiminnan osalta voidaan arvioida. Tämä ratkaisu vähentää oman että muiden työntekijöiden työn määrää, kun ei tehdä päällekkäistä mittausta.

Viikkosuunnitelmien säännönmukaisuuksien pohjalta lähdin suunnittelemaan taulukkoa, apuvälinettä, ohjauksellisen ajan mittaamiselle. Tässä vaiheessa taulukon hahmotteleminen oli alkutekijöissä, mutta pieni mielikuva valmiista oli jo mielessä. Vaakariveille tulisi yksitellen jokainen askare, esim. aamutoimet, aamupalan syöminen, vessassa käynti, ulkoilu, jne. Sarakkeita olisi 3-4 kappaletta: toiminto, ajankohhta, ohjattu ja itsenäinen.

Taulukon hahmottelemisesta teki hankalan myös yksilöllisyys; taulukosta piti saada tehtyä helppo- ja nopeakäyttöinen ja kuitenkin sisällöltään tarkka. Jotkut asiakkaat tekevät tietyt toiminnot joka päivä täysin samassa järjestyksessä, kun taas toiset asiakkaat kestävät enemmän muutosta ja vaihtelua toimintojen järjestyksessä.

Saatekirjeen laitoin työntekijöiden nähtäville työhuoneeseen (liite 1) ja valmiin taulukon (liite 2) esittelin työntekijöille viikkopalaverin yhteydessä ja he saivat antaa oman arvionsa ja palautteensa ennen käyttöönottoa. Tässä vaiheessa sitä voitiin vielä muokata sopivammaksi työntekijöille käyttää.

Työntekijät toivoivat pienempää seurantalomaketta, sillä A4 –kokoista olisi hankalaa käsitellä työnohessa, lisäksi sen mukana pitäminen olisi vaikeaa. Toisena toiveena oli se että jos yhteen paperiin/paikkaan saisi kaikki seitsemän päivän tiedot; tällöin eivät paperit katoaisi ja vähenisi käytettävän paperin määrä. Yhdessä keskustellen tuli puheeksi pieni vihko, johon voisi koota tiedot ylös. Idea jalostui ja tein mallikappaleen A6- kokoiseen vihkoon; muunsin hieman taulukkoani (liite 3). Tulostettuani taulukon leikkasin sen osiin ja liimasin vihkoon (liite 4). Näitä vihkoja tein yhteensä kahdeksan, yksi vihko/asiakas. Ratkaisu toimi hyvin. Ajanseuranta toteutettiin aikavälillä 24.3.-20.4.2014, siten että aina yhtenä viikkona seurattiin kahta asiakasta. Ajanseurannan mittausjakson aikana toimin Hanhenpuistossa sijaisena, jolloin ollessani työvuorossa osallistuin myös itse asiakkaiden toiminta-aikojen mittaukseen. Töissä ollessani olin oppinnäytetyötä toteuttaessani silti tasavertainen työntekijä, jolloin minä en työskennellyt aina asiakkaiden kanssa, joilla oli ajanmittaus menossa. Asiakkaiden ”jakaminen” työntekijöiden kesken tapahtuu aina samalla tavalla, tasapuolisesti, jolloin jokaisella asiakkaalla on mahdollisuus työskennellä jokaisen työntekijän kanssa ja toisin päin. Tällä toimintatavalla pyritään lisäämään vaihtelua asiakkaiden ja myös työntekijöiden arkeen.

Taulukkoa käytetään jokaisen asiakkaan kanssa seitsemän peräkkäisen päivän ajan. Selvityksen kannalta paras ajankohta oli sellainen, jonka aikana asiakkaat olivat koko viikon ajan paikalla Hanhenpuistossa. Näin saatiin myös viikonlopun osalta selvitettyä ajankäyttö, ja oli mahdollista havaita mahdollisia poikkeuksia arjen ja viikonlopun välillä.

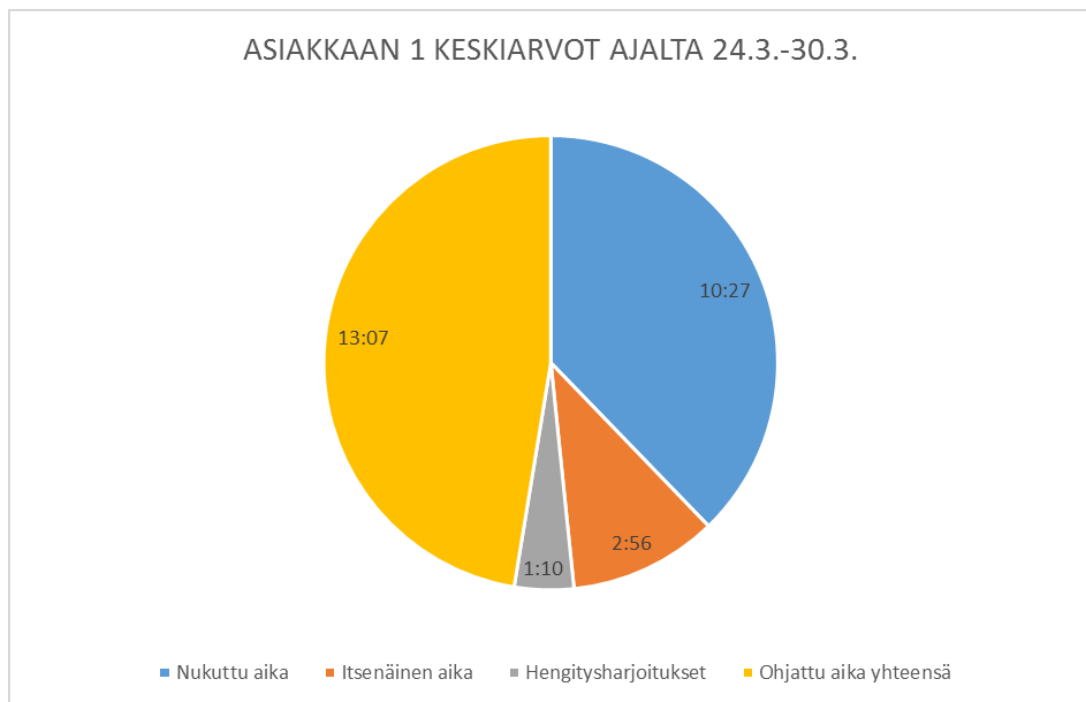
Kun jokaisen asiakkaan kohdalla oli selvitetty ajankäyttö viikon jokaisesta päivästä, aloitin kaikkien tietojen kopioimisen excel-tilukoon (Liite 5). Kun kaikki tiedot oli kopioitu exceliin, laskin päiväkohtaisesti asiakkaan nukutun ajan, ohjatun ajan, itsenäisen ajan, välttämättömien toimintojen ja puuttuvan ajan määrät. Kun nämä ajat oli selvitetty, laskin niistä päivittäiset keskiarvot.

5.3 Ajanseurannan tulokset ja vertailu

Seuraavaksi esitän ajanseurannan tulokset hieman muunnettussa muodossa, kuin jossa annoin ne Hanhenpuistoon. Jokaisella asiakkaalla on oma koodiväri, joita käytetään tilanteissa, joissa heidän asioistaan ei ole mahdollista mennä puhumaan muualle, vaan asiat pitää käydä läpi esim. työntekijöiden tauoilla (yksikössä ei ole erillisiä sosiaali-/kahviloja työntekijöille). Tässä työssä käytän koodivärien sijasta numerointia yhdestä kahdeksaan sillä tämän työn ollessa julkinen, voi Hanhenpuiston asiakkaiden omaiset tunnistaa toisten asiakkaiden tietoja, koska koodivärit ovat yleistä tietoa niiden ilmetessä esim. asiakkaiden naulakkopaikoista.

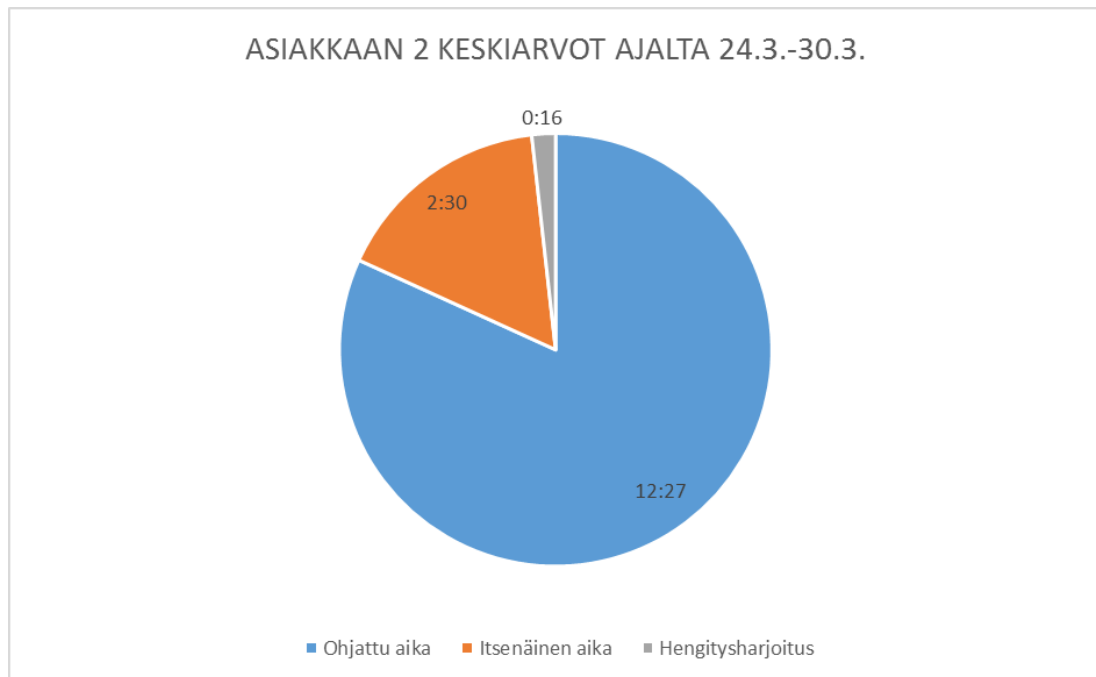
Työyhteisöä ajatellen esitän asiakkaiden keskiarvot piirakkadiagrammin muodossa, jonka tulokset kerron vielä sanallisesti. Piirakkadiagrammeissa esiintyvistä keskiarvoisista ajoista ei ole tarkoitus muodostua yhteensä 24 tuntia. Kiireisessä arjessa työntekijöiden on helpompi lukea tuloksia, jotka on esitetty selkeästi yhdellä sivulla ja yhden selventävän kuvion avulla. Keskiarvot nukutusta, ohjatusta, itsenäisestä, välttämättömien toimintojen ja puuttuvasta ajasta esitän kuvallisesti piirakkakuvion muodossa. Esimiehen toiveesta sisällytin vielä arjen välttämättömät toiminnot ohjatun ajan määrään, jolloin piirakkakuvio jakaantuu vain neljään osaan.

Kuvio 1. Asiakkaan 1 keskiarvot ajalta 24.3.–30.3.

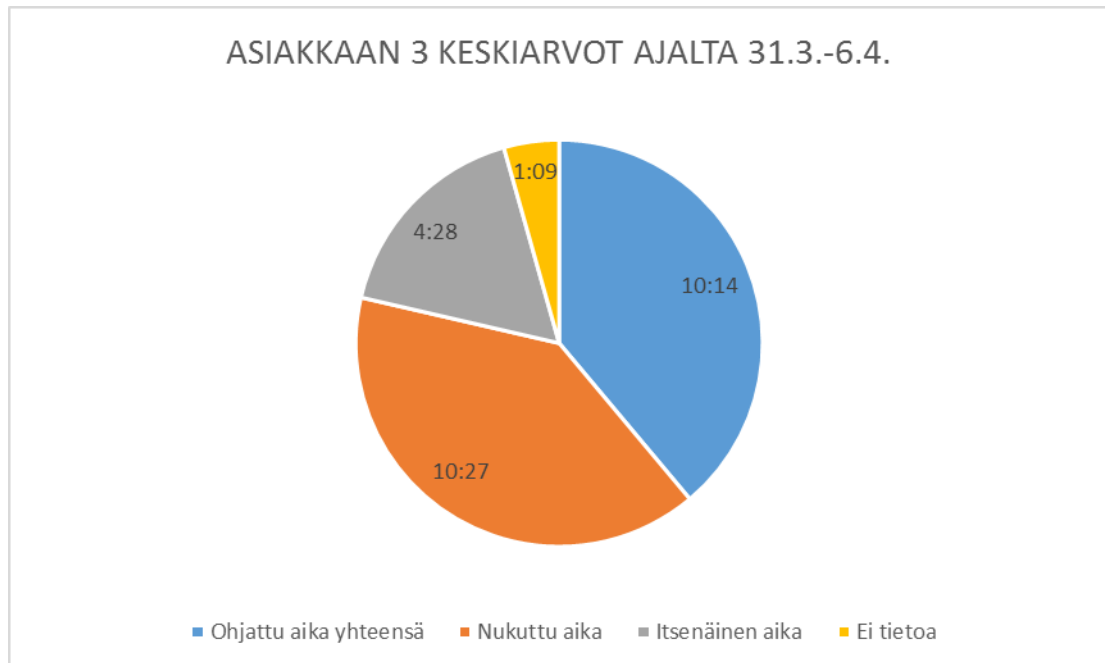
Kuluneella viikolla oli maanantaina retkipäivä, johon osallistui kaikki asiakkaat. Se saattoi vaikuttaa positiivisesti ohjatun ajan määrään. Lisäksi maanantai iltana asiakas oli ns. ilman ohjaajaa, kun tämä oli joutunut olemaan poissa Hanhenpuistosta toisen asiakkaan kanssa. Asiakas 1 on nukkunut keskimäärin 10½tuntia. Viikon aikana asiakas 1 on ulkoillut/lenkkeillyt vapaa-ajallaan yhteensä n. 3 tuntia, kaikkia arvoja ei voitu ottaa huomioon, sillä osaan oli liitetty myös toinen toiminto. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus neljältä päivältä. Hengitysharjoituksiin kuluva aika on suhteellisen realistinen, sillä siihen käytetty aika oli merkattu säännöllisesti muistiin.

Kuvio 2. Asiakkaan 2 keskiarvot ajalta 24.3.–30.3.

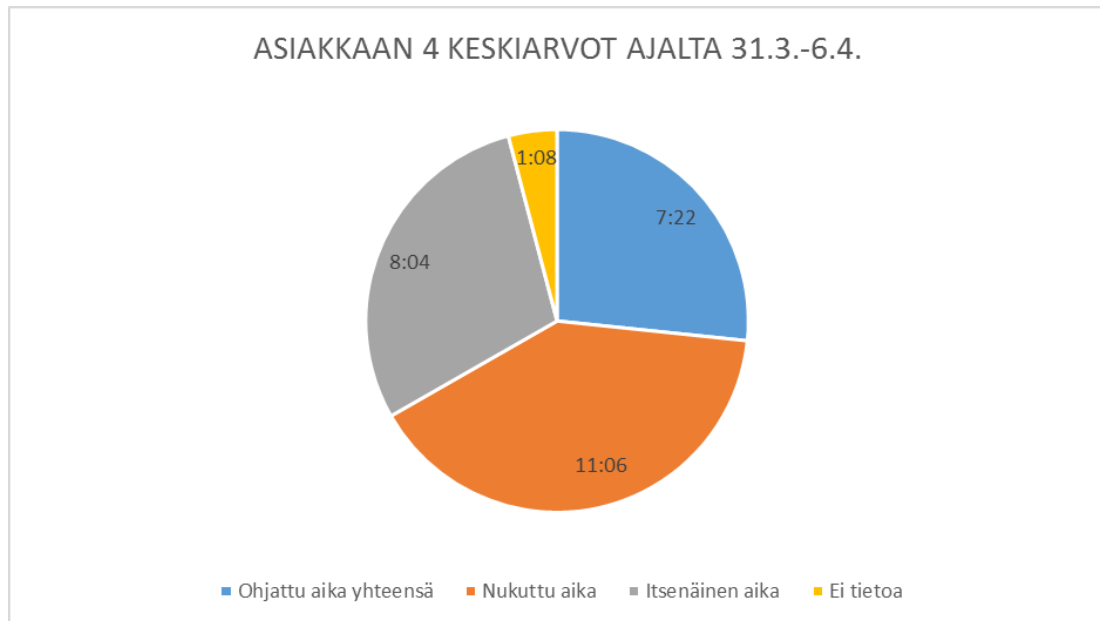
Asiakkaan keskiarvot ovat viideltä päivältä sillä hän oli viikonlopun poissa Hanhenpuistosta. Nukuttua aikaa ei ole voitu selvittää. Kuluneella viikolla oli maanantaina retkipäivä, johon osallistui kaikki asiakkaat. Se saattoi vaikuttaa positiivisesti ohjatun ajan määrään. Ohjausta hän sai keskimäärin n. 12½ tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin aikaa kului n. 4 tuntia vuorokaudessa. Hengitysharjoitukseen kulunut aika n. 16 min/vrk ei ole luotettava, sillä aikoja ei ole muistettu aina merkata muistiin tai ajat on laskettu yhteen jonkin muun toiminnon kanssa. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus viideltä päivältä. Lisäksi asiakas poistui Hanhenpuistosta perjantaina iltapäivällä, jolloin vapaapäivien puuttuminen ajanmittauksesta vaikuttaa ohjauksellisen ja itsenäisen ajan määriin. Asiakas 2 lenkkeili/ulkoili vapaa-ajallaan n. 50 min., aikaan ei ole otettu huomioon matkoja esim. terapiaan tai nuokkarille. Kolmena yönä lakanat oli pitänyt vaihtaa.

Kuvio 3. Asiakkaan 3 keskiarvot ajalta 31.3–6.4.

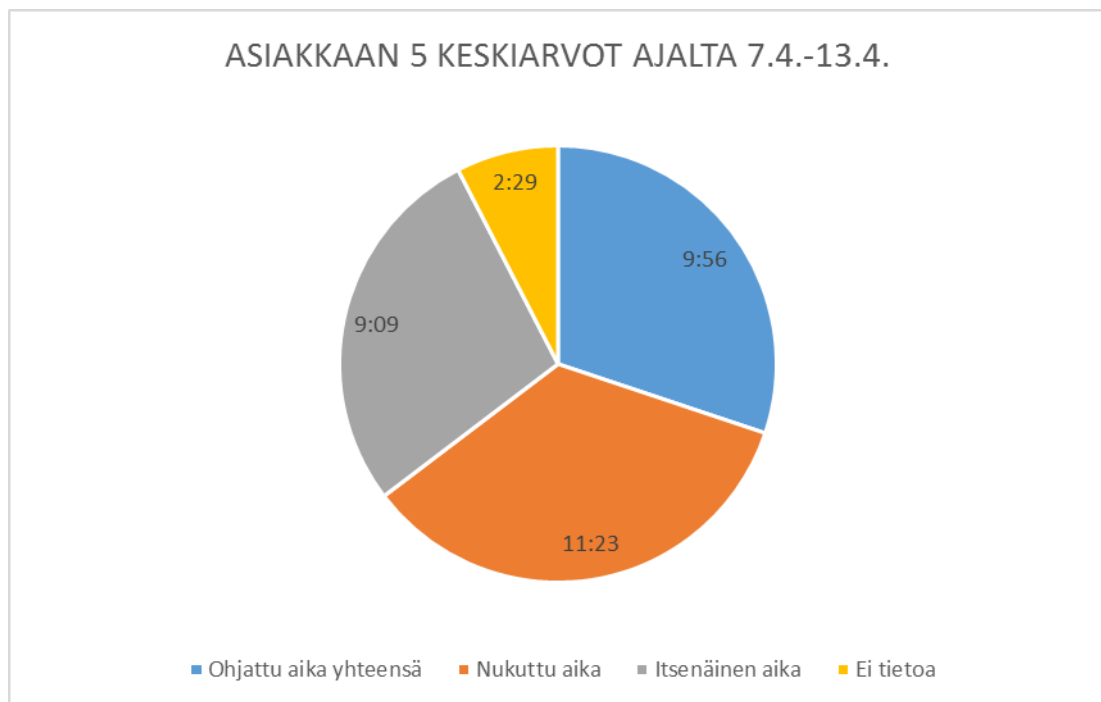
Ohjausta hän sai keskimäärin n. 10 ¼ tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin kului keskimäärin aikaa n. 3½ tuntia vuorokaudessa. Asiakas nukkui keskimäärin n. 10½ tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa hänellä on keskimäärin n. 4½ tuntia vuorokaudessa. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. 1 tunti vuorokaudessa. Asiakkaan ohjatun ja itsenäisen ajan tuloksia vääristää puutteet mittauksissa; maanantaina ajan mittaus alkaa vasta klo 13.00 ja tiistaina klo 8.30. Torstaina illalla on merkitty toiminnon alkamisaika, mutta ei kestoja. Muina päivinä aikaa on saatu mitattua melkein koko vuorokauden osalta. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus viideltä päiväältä. Kuluneella viikolla asiakas on vapaa-ajallaan lenkkeillyt/ulkoillut yhteensä n. 6 tuntia, aikaan ei ole otettu huomioon kirjasto- ja kauppakäyntejä.

Kuvio 4. Asiakkaan 4 keskiarvot ajalta 31.3–6.4.

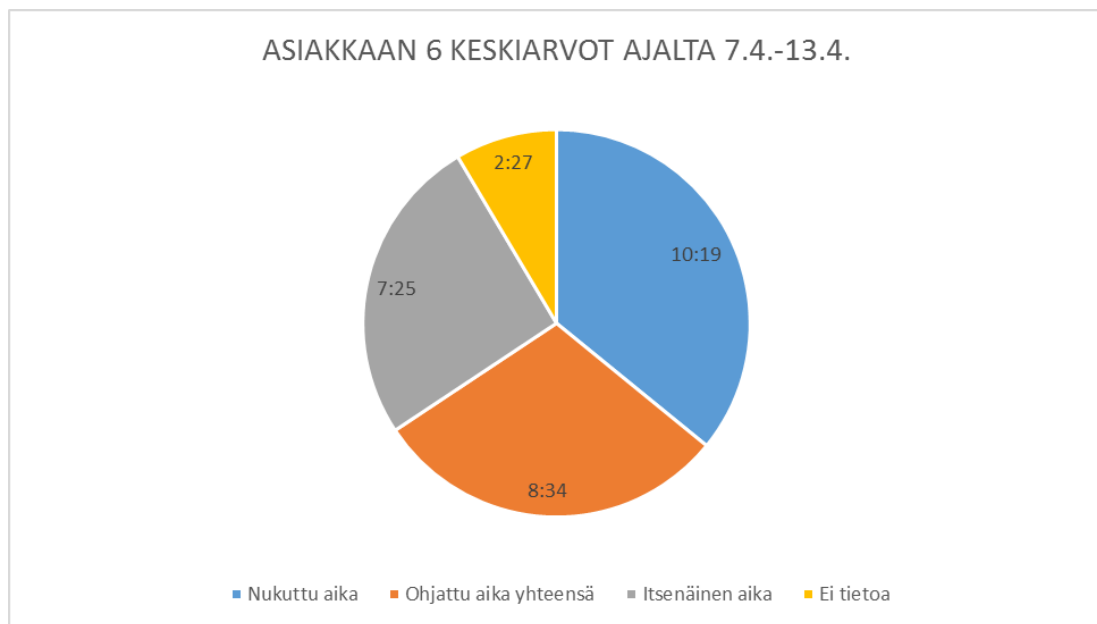
Ohjausta hän saa keskimäärin n. 7½ tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin aikaa kuluu keskimäärin n. 3 tuntia vuorokaudessa. Asiakas nukkuu keskimäärin n. 11 tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa asiakkaalla on keskimäärin n. 8 tuntia vuorokaudessa. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. 1 tunti vuorokaudessa. Asiakkaan ohjatun ja itsenäisen ajan tuloksia vääristää puutteet mittauksissa; maanantaina mittaus alkaa vasta hetkestä, jolloin asiakas on lähtenyt/saapunut päivätoimintaan ja sunnuntaina illasta puuttuu tieto, jolloin asiakas on mennyt nukkumaan. Asiakkaan itsenäiseen aikaan on laskettu aika, jolloin hän on ollut päivätoiminnassa Hanhenpuiston ulkopuolella. Kahtena yönä asiakas valvoi yhteensä 1 tunnin ja 25 minuuttia: keskiviikon ja torstain välisenä yönä 40 minuuttia ja to-pe välisenä yönä 45 minuuttia. Viikon aikana lenkkeilyä/ulkoilua vapaa-ajalla oli yhteensä n. 2 tuntia, mutta aikana ei otettu huomioon esim. yhdistettyä arvoa liikuntalista ja lenkistä.

Kuvio 5. Asiakkaan 5 keskiarvot ajalta 7.4–13.4.

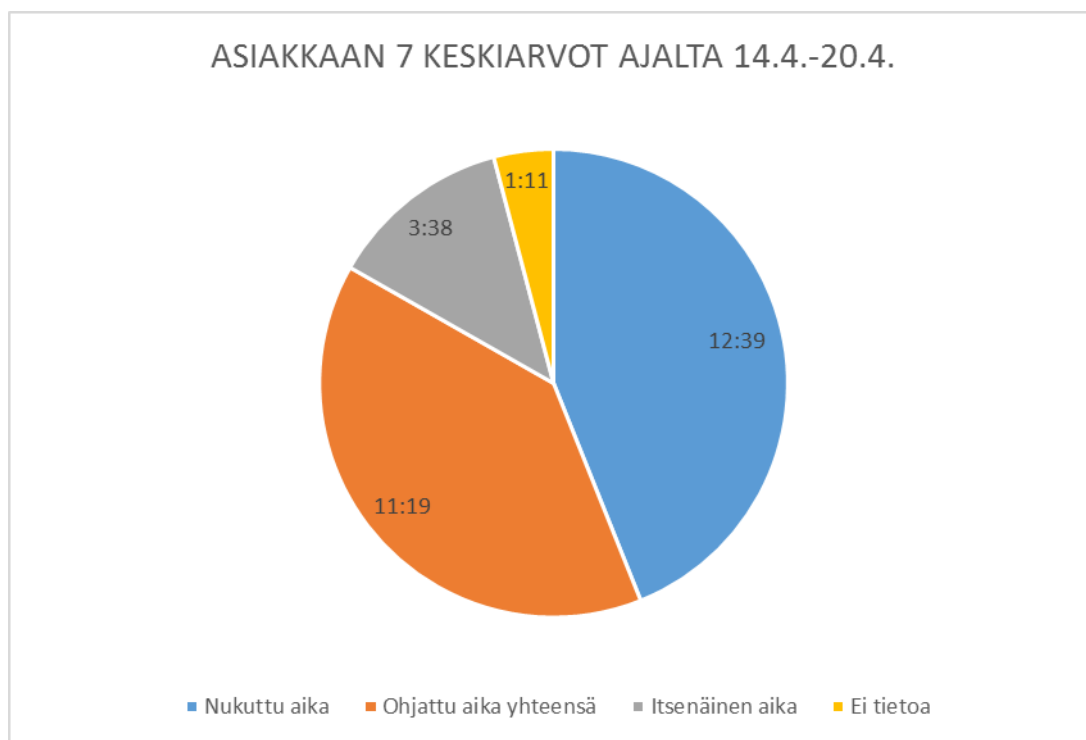
Ohjausta hän saa keskimäärin n. 10 tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin aikaa kuluu keskimäärin n. 3 tuntia vuorokaudessa. Hän nukkuu keskimäärin n. 11½ tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa asiakkaalla on keskimäärin n. 9 tuntia vuorokaudessa. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. 2½ tuntia vuorokaudessa. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus viideltä päivältä. Asiakas on lenkkeillyt/ulkoillut vapaa-ajallaam kuluneen viikona aikana yhteensä n. 6 tuntia, aikaan ei ole laskettu mukaan matkoja kauppaan tai nuokkarille tms. Ei tietoa –aika selvittää vain ns. vapaa-ajalla ilmenevän selvittämättömän ajan. Lisäksi on muutama toiminto kuten; tauko ja omassa huoneessa (ajankohtina maanantai ja tiistai), joita en ole ottanut mukaan selvittämättömään aikaan, vaan laskenut ne osaksi itsenäistä aikaa.

Kuvio 6. Asiakkaan 6 keskiarvot ajalta 7.4–13.4.

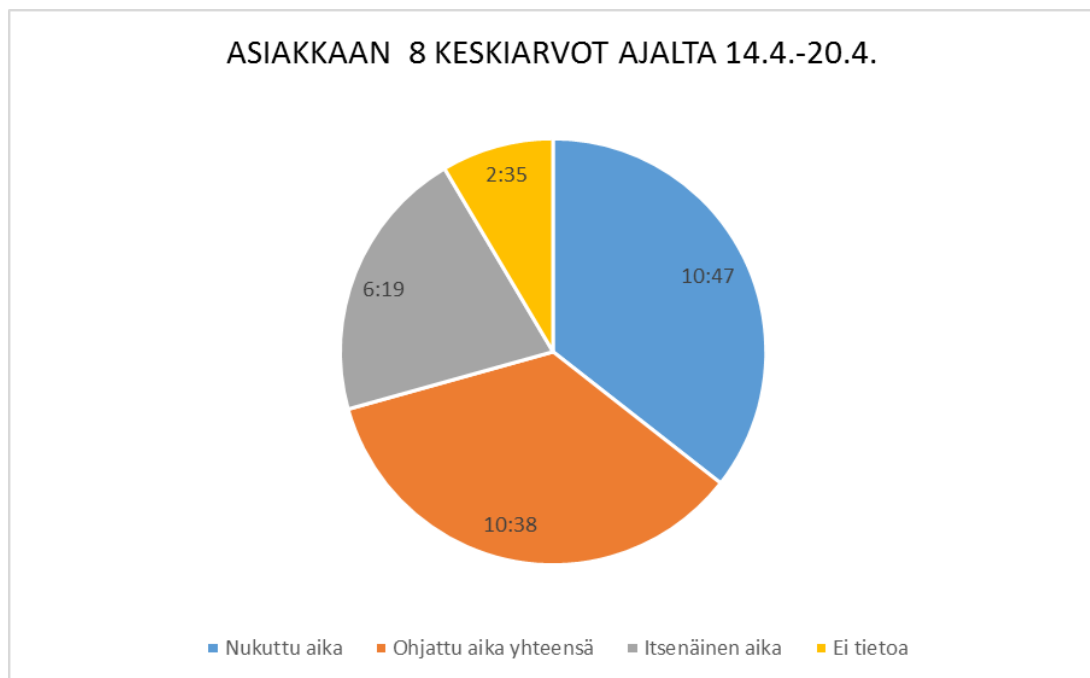
Asiakas nukkuu keskimäärin n. 10 tuntia vuorokaudessa. Ohjausta hän saa keskimäärin n. 9 tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin aikaa kuluu keskimäärin n. 3 tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa asiakkaalla on keskimäärin n. 7½ tuntia vuorokaudessa. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. 2½ tuntia vuorokaudessa. Kuluneella viikolla ainoastaan tiistai-iltapäivän klo. 13.20-18.25. välinen ajankohta on jäänyt mittaamatta, joka saattaa vaikuttaa ohjatun ja itsenäisen aikojen määriin. Itsenäiseen aikaan on sisällytetty päivätoiminta Hanhenpuiston ulkopuolella. Asiakas on lenkkeillyt/ulkoillut vapaa-ajallaan yhteensä n. 6½ tuntia kuluneen viikon aikana, siihen ei ole laskettu mukaan matkoja päivätoimintaan, kauppaan tai nuokkarille eikä pihatöitä. Arkiamuisin asiakkaalla on keskimäärin 37 minuuttia aikaa, joka kuluu toiminnosta toiseen siirtymiseen.

Kuvio 7. Asiakkaan 7 keskiarvot ajalta 14.4–20.4.

Asiakas nukkuu keskimäärin n. 12½ tuntia vuorokaudessa. Ohjausta hän saa keskimäärin n. 11½ tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin kuluu aikaa keskimäärin n. 4 tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa asiakkaalla on keskimäärin n. 3½ tuntia vuorokaudessa. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus viideltä päivältä. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. 1 tunti vuorokaudessa. Keskiviikosta puuttu päivällisestä lähtien illan tiedot, myös perjantai-illasta puuttuu tapahtumat 17.45 lähtien. Samoin myös sunnuntai-illasta puuttuu tiedot klo. 18.07 eteenpäin. Nämä puutteet saattavat vääristää ohjatun ja itsenäisen ajan määrää. Viikon aikana asiakas lenkkeili/ulkoili yhteensä n. 7 tuntia vapaa-ajallaan. Aikaan ei sisälly kauppakäyntejä yms.

Kuvio 8. Asiakkaan 8 keskiarvot ajalta 14.4–20.4.

Asiakas nukkuu keskimäärin $10 \frac{3}{4}$ tuntia vuorokaudessa. Ohjausta hän saa keskimäärin n. $10 \frac{1}{2}$ tuntia vuorokaudessa, josta välttämättömiin toimintoihin aikaa kuluu keskimäärin n. 4 tuntia vuorokaudessa. Itsenäistä aikaa hänellä on keskimäärin n. $6 \frac{1}{2}$ vuorokaudessa. Ohjattuun aikaan sisältyy myös arkipäivien päivätoiminnan osuus neljältä päivältä. Aikaa josta ei ole selvitystä on keskimäärin n. $2 \frac{1}{2}$ tuntia vuorokaudessa. Keskiviikkona asiakas vietti kolme tuntia avustajansa kanssa, tämä vaikuttaa positiivisesti itsenäisen ajan määrään. Viikon aikana asiakas ulkoili yhteensä n. $5 \frac{1}{2}$ tuntia vapaa-ajallaan.

Ajanseurannan tulosten vertailussa käytän apuna luomaani taulukkoa. Taulukossa 2 esitän jokaisen asiakkaan keskiarvot nukutusta ajasta, ohjauksellisesta ajasta (johon sisältyy välttämättömiin toimintoihin kulunut aika, ulkoiluun kulunut aika ja kahden asiakkaan kohdalla heidän välttämättömiin hoitotoimenpiteisiin kulunut aika) sekä itsenäinen eli ohjaukseton aika. Taulukon arvoista ei ole tarkoitus muodostua yhteensä 24 tuntia, sillä taulukkoon kootut keskiarvot muodostuvat seitsemän päivän ajalta. Keskiarvot ovat vain viitteellisiä tuloksia, eli asiakas ei nuku joka yö 10 tuntia tai hän ei ulkoile jokapäivä. Ohjaukselliseen aikaan sisällytetyt arjen välttämättömät toiminnot, ulkoilu ja hengitysharjoitukset ovat kirjoitettu taulukkoon kursivoidussa muodossa. Arjen välttämättömät toiminnot suoritetaan miltei aina ohjaajan läsnäolles-

sa/valvoessa. Asiakkaat eivät ulkoile itsenäisesti, joten heidän ollessa talon ulkopuolella, he ovat aina ohjauksessa. Hoitotoimenpiteissä on aina läsnä hoitaja tai ohjaaja.

ASIAKKAIDEN KESKIARVOT TUNTEINA								
	Asiakas 1	Asiakas 2	Asiakas 3	Asiakas 4	Asiakas 5	Asiakas 6	Asiakas 7	Asiakas 8
Nukuttu aika	10:27		10:27	11:06	11:23	10:49	12:39	10:47
Ohjauksellinen aika	13:07	12:27	10:14	7:22	9:56	8:34	11:19	10:38
<i>Pakolliset toiminnot</i>	4:29	3:39	3:38	2:39	2:48	2:57	3:44	3:46
<i>Ulkoilu</i>	2:56	0:50	6:10	2:07	5:42	6:25	7:08	5:30
<i>Hengitysharjoitukset</i>	1:10	0:16						
Itsenäinen aika	2:56	2:30	4:28	8:04	9:09	7:25	3:38	6:19

(Taulukko 2. Asiakkaiden keskiarvot toimintokohtaisesti.)

Tulosten mukaan asiakkaista asiakas nro. 7 nukkuu eniten, hänen unentarpeensa on suurin verrattaessa muihin asiakkaisiin. Lisäksi hän on asiakkaista ainoa, joka pitää varsinaisen ruokalevon lounaan jälkeen. Vähiten nukkuvat asiakkaat nro. 1 ja nro. 3. Asiakkaan 2 nukutun ajan määrää ei voitu luotettavasti selvittää, sillä hänen ajanmittauksensa oli vielä puutteellinen, jonka vuoksi tehtiin menetelmään muutos, jonka mukaisesti loput kuusi asiakasta mitattiin. Tässä selvityksessä nukutun ajan määrän selvittämisen perusteena on käytetty aikaa, jonka asiakas viettää yöllä huoneessaan. Todellisuudessa asiakas voi nukkua näitä selvitettyjä tietoja vähemmän.

Taulukon mukaan eniten ohjauksellista aikaa saa asiakas nro. 1. Vähiten saa asiakas nro. 4. Asiakkaan nro. 1 suurta ohjauksellista aikaa selittänee myös hänen välttämättömiin hoitotoimenpiteisiin kuuluvat hengitysharjoitukset, jotka toistetaan kolme kertaa päivässä. Hengitysharjoitukseen sisältyy vesi-pep harjoitus (pillillä puhaltaminen pulloon, jossa vähäinen määrä vettä, harjoitus vahvistaa keuhkoja ja auttaa limaa irtomaan) sekä hengityspalkeella avustettu sisäänhengitys. Asiakkaan nro. 4 vähäinen ohjausaika selittyy sillä, kun hän osallistuu talon ulkopuolella järjestettävään päivätoimintaan klo. 9.00-15.00 välisen ajan ja jonka jälkeen hän tarvitsee n. tunnin mittaisen levon omassa huoneessaan.

Arjen välttämättömillä toiminnoilla tarkoitetaan asioita, esim. syöminen, vessassa käyminen, hygieniasta huolehtiminen ja terveyteen liittyvät hoitotoimenpiteet. Näihin tuloksiin vaikuttaa myös asiakkaan toimintakyky, jotkut asiakkaat tarvitsevat paljon apua pelkästään vessassa käymiseen.

Eniten ohjausta saa asiakas nro. 1 ja vähiten ohjausta saa asiakas nro. 4. Asiakkaista nro. 7 ulkoili eniten ja vähiten asiakas nro. 2. Selitystä hänen vähäiselle ulkoilulle ei oltu selitetty. Kuitenkin asiakkaan nro. 6 viikko-ohjelmaan on sisällytetty rutiineiksi ulkoilua kaksi kertaa joka päivä, sillä riittävä rasitus vähentää hänen häiriökäyttäytymistään. Tässä selvityksessä ulkoilu-aikaan sisältyy myös pukemiseen ja riisumiseen kuluvat ajat, sillä pukeminen ja riisuminen tuottavat toisille asiakkaille enemmän vaikeuksia kuin toisille, esim. jumiutumisen vuoksi.

Itsenäistä aikaa on eniten asiakkaalla nro. 5 ja vähiten asiakkaalla nro. 2. Erot selittyvät mm. oman toiminnan ohjauksella, työskentelyn nopeudella ja asiakkaalle järjestetyn aktiviteetin määrällä. Esim. asiakas nro. 2 tarvitsee paljon ohjauttua toimintaa ja tekemistä epätoivottavan käyttäytymisen (mm. ovien pakonomaisen availun ja sulkemisen) ehkäisemiseksi. Toisaalta asiakas nro 5. viihtyy paljon omassa huoneessaan ja hänellä on suuria oman toiminnan ohjauksen vaikeuksia erityisesti toiminnon itsenäisessä aloittamisessa. Lisäksi hänellä ei ilmene juurikaan häiriökäyttäytymiseksi luokiteltavaa toimintaa, johon pitäisi puuttua esim. tarjoamalla ohjattua toimintaa. Asiakas nro. 5 voi jäädä myös tästä syystä vaille suurta ohjauksellista aikaa, sillä hänet saatetaan kokea ”helpoksi” asiakkaaksi. Kuitenkin tämän asian ilmeneminen voi johtaa muutoksiin hänen arjessaan, jotta hän voisi kokea arkensa mielekkäämpänä.

5.4 Johtopäätökset

Käyttämäni määrällinen tutkimusmenetelmä sopi paremmin työn toteutukseen kuin kvalitatiivinen tutkimus, vaikka tämä ajanseuranta ei täytäkään kaikkia määrällisen tutkimuksen tavoitteita, sillä tämä ajanseuranta tuotti sellaista numeerista tietoa, josta ei voi päätellä syy-seuraus-suhteita. Kuitenkin tällä menetelmällä tuotettu tieto oli juuri sellaista mitä sen haluttiin olevan, jolloin tarkoituksenmukaisuus täyttyi. Vaikka työssäni laskin keskiarvoja, joita esitin mm. piirakkakuvion muodossa, niitä ei voida pitää lainalaisuuksien kuvauksina, vaan ne ovat vain numeerisen tiedon kuvaustapa. Tekemäni taulukko 2 ajanseurannan tulosten vertailua varten on hieman kömpelö eikä välttämättä aivan tarkoituksenmukainen. Se kuitenkin on osaamani tapa esittää kaikki saamani keskiarvot yhdessä kaaviossa, jonka avulla siitä näkee asiakkaiden tulosten keskinäiset eroavaisuudet.

6 AJANSEURANNAN PÄTEVYYS, LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS SEKÄ OMAN TYÖSKENTELYN POHDINTA

6.1 Ajanseurannan analysointia

Ohjauksellisen ajan määrän selvitys, on suurimmalta osin pätevä. Sen avulla on saatu pääasiallisesti mitattua asioita, joita oli tarkoitus. Ainoastaan ruuhka-ajan, jolloin työntekijöitä tarvittaisiin enemmän, tulosta ei pystytty mittaamaan, vaan tätä tarkoitusta varten olisi pitänyt selvästi olla toinen tutkimus. Siltä osin tutkimusmenetelmä ei ollut oikea. Tässä selvityksessä oli tiedossa perusjoukko, eli asiakkaat, joiden toiminnasta haluttiin selvittää ohjauksellisen ajan määrä. Käsitteet, joita tässä tapauksessa olisi ollut esim. aamu- ja iltatoimet, olisi pitänyt määritellä tarkasti. Tässä yhteydessä aamutoimilla tarkoitetaan asiakkaan pukeutumista päivävaatteisiin, alape-sua, hammaspesua, hiusten harjausta, parranajoa ja sängyn peittämistä. Tästä käsitteestä luovuttiin, koska se olisi kertonut näiden asioiden kokonaiskeston, kun juuri näistä toiminnoista yksittäin oli tarkoitus saada kesto selville. Muuttuja, joka tässä tutkimuksessa haluttiin välttää, oli asiakkaan poissaolo Hanhenpuistosta seurannan aikana. Vain yksi asiakas kahdeksasta oli poissa. Tämä olisi voitu ottaa huomioon paremmin, mutta asiakkaiden elämäntilanteet muuttuvat ja yllättäviä menoja syntyy. Kuitenkin ajanseurannassa ilmenee muutamia pätevyyttä heikentäviä aikoja, satunnaisvirheitä. Työntekijät aikoja mitatessaan ovat yhdistäneet toimintoihin kuluneita aikoja, esim. vessassa käynnin kesto oli lisätty ulkoilun yhteyteen. Ottaen huomioon asiakkaiden yksilöllisyyden, joillakin vessassa käynti voi kestää 15 minuuttia ja hän tarvitsee ohjausta koko ajan. Tämä olisi voitu estää työntekijöiden paremmalla ohjauksella ajanottoon. Näitä epäpäteviä aikoja ei otettu huomioon tuloksia laskiessa, ja sen vaikutuksesta tuloksiin joko positiivisesti tai negatiivisesti on kerrottu. (Vilka 2005, 161.)

Kertoessaan tutkimuksen luotettavuudesta Vilka (s. 161) kertoo sen tarkoittavan tulosten tarkkuutta, jolloin mittausta toistettaessa samalla henkilöllä, saadaan sama mittaustulos tutkijasta riippumatta. Vilka kuitenkin toteaa seuravaksi tutkimuksen olevan luotettava aina samassa ajassa ja paikassa, jolloin tuloksia ei pitäisi yleistää pätemään toisessa ajassa tai yhteiskunnassa. Tutkimuksessani kysymys on juuri ihmisen toiminnasta, johon vaikuttaa monet ulkoiset tekijät. Myös henkilön ohjaus

vaikuttaa mm. nopeuteen tai toimintatapaan. Seurannan kestäessä seitsemän päivän ajan, on samoja asioita voitu mitata useampaan kertaan. Samojen asioiden mittaus useaan otteeseen voi vähentää mahdollisten sattumanvaraisten tulosten määrää (Vilka 2005, 161). Tämä ajanseuranta on toistettavissa samanlaisena, joka olisi mielenkiintoinen jatkotutkimus. Siihen voivat tällöin vaikuttaa mm. henkilön oma-toimisuuden lisääntyminen tai vähentyminen. Ajanseurannan tarkoitus ei ollut saada absoluuttisia vastauksia ja totuuksia, vaan suuntaa-antava tieto on riittävää ja oleellista.

Kirjassaan Vilka (s.30) toteaa että hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa eettisten tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmien noudattamista. Sillä tarkoitetaan tiedeyhteisön hyväksymiä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä, kun taas tiedonhankinta perustuu mm. asianmukaisiin tietolähteisiin eli ammattikirjallisuuteen, riittäviin laboratoriokeuksiin ja oman tutkimuksen analysointiin.

Lisäksi totean että tässä opinnäytetyössä paljastuvissa ajanseurannan tiedoista ei voi kukaan ulkopuolinen saada tietoonsa salassapidettäviä asioita. Tutkimusmenetelmäni ei ole loukannut tai satuttanut koehenkilöitä, eikä loukannut heidän yksityisyyttään. Myös tulokset, jotka ovat Hanhenpuiston käytössä ei paljasta nimiä tai muita henkilötietoja. Hanhenpuiston työntekijät ovat kuitenkin tietoisia keistä henkilöistä on kyse. Parhaimmillaan ajanseurannan tuloksia käytettäessä hyödyksi Hanhenpuistossa, voidaan mahdollisesti parantaa joidenkin asiakkaiden elämänlaatua, esim. lisäämällä mielekästä toimintaa vapaa-aikaan. Asumisyksikössä asuvien asiakkaiden, jotka ovat lähtökohtaisesti kykenemättömiä päättämään itse kaikista omista asioistaan, elämänlaadun parantaminen jo itsessään tukee eettistä työskentelytapaa.

6.2 Oman työskentelyn pohdinta

Olen työskennellyt ohjaajan sijaisena Hanhenpuistossa jo heinäkuusta 2012 alkaen, aina kesäisin sekä muina aikoina eri pituisina ajanjaksoina. Osin myös siksi lähestyin omaa esimiestäni mahdollisen opinnäytetyöaiheen toivossa.

Työskentelyni tämän opinnäytetyön parissa on ollut hidasta ja tapahtunut todella pitkällä aikavälillä, mikä saattaa näkyä myös työn epätasaisuutena. Itse opinnäytetyö,

ohjauksellisen ajan määrän seuranta eli selvitys, on ollut mielenkiintoista. Pohtiessani tulosten luotettavuutta totesin ajanseurannan olevan uudelleen toteutettavissa, ja työntekijän näkökulmasta ajatus on todella kiehtova. Sillä voisi pidemmällä aikavälillä saada selville myös muutoksia, jotka on voitu laittaa alulle tämän työn pohjalta.

Osaksi työpaikan tuttuus on ollut hyvä asia, toisaalta huonojakin puolia on. Asiakkaat ovat minulle hyvin tuttuja ja siksi työtä oli helppo lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan. Toteuttamiseen sain todella paljon apua työtovereilta, jotka suurimman osan ajanmittauksista suorittivat. Minun tunteminen työntekijänä varmasti myös helpotti muiden työntekijöiden sitoutumista tämän työn toteutukseen. Myös minun oli luontevaa ja helppoa ohjata työkavereita ajanmittauksen tekemiseen. Lisäksi asiakkaiden, heidän rutiinien ja henkilökohtaisten päiväjärjestysten tunteminen helpotti työn aloittamista, suuri selvitystyö tavallaan oli jo tehtynä, valmiina muistissa. Silti suurin työ, kahdeksan viikon, joissa kirjoitettuna seitsemän päivän tapahtumat, kopiaaminen tietokoneelle, oli todella hidasta. Jo tuloksia kopioidessani pydähdyin välillä miettimään jotakin tiettyä tulosta, ”minulta kesti tämän asiakkaan kanssa tämä toiminto näin kauan, ja toisen ohjauksessa tähän meni aikaa vain tämän verran”. Saattoin miettiä, että miten me ohjaajat olemme toimineet eri tavalla, tai asiakkaalla taisi olla hyvä päivä.

Se että työpaikka oli tuttu, saattoi haitata esim. työni edistymistä. Se että olen tehnyt siellä paljon sijaisuuksia, on vienyt myös aikaa tämän työn tekemisestä. Toinen asia oli se, että esimies ei asettanut selvää rajaa ja ehtoa työn valmistumiselle. Aikataulu työn tilaajan puolelta olisi voinut tehostaa omaa toimintaani. Välillä työkaveritkin muistivat kysellä edistymisestä, mutta kiireessä oli helppo vastata ”kyllä se siinä..”. Välillä tulin ajatelleeksi, pystynkö olemaan objektiivinen. Lopulta totesin, että tulosten tarkka kopiointi ja niistä tulosten laskeminen on niin mekaanista työtä, että miten siinä voisi jotenkin huijata. Kuitenkin tämän työn tulokset ovat loppujen lopuksi asiakkaan parhaaksi, ja oma vahva eettinen toimintapani ei olisi antanut minuuttiakaan myöden vääristellä tuloksia. Toivon että työstäni on todella hyötyä. Jos vielä minulle on tiedossa töitä Hanhenpuistossa, toivon voivani päästä mukaan tuloksien hyödyntämiseen.

LÄHTEET

Autismi- ja aspergerliiton www-sivut, viitattu 31.10. 2014.
http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo

Else Paju, Hanhenpuiston asumisyksikön perehdytyskansio 2014.

Else Paju, Hanhenpuiston käytännöt 2014.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko H. 2009, Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009, Autismin kirjo ja kuntoutus. Juva: PS-kustannus.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan www-sivut, yksilöllisen tuen laatu-krieerit, viitattu 31.10.2014. http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/Yksilöllisen-tuen-laatukriteerit_kesakuu-2011.pdf.

Kehitysvamma-alan verkkopalvelun www-sivut, viitattu 25.11.2014,
<http://verneri.net/yleis/mielenterveys-ja-kehitysvammaisuus>

KTO –kehitysvamma-alan tuki ja osaamiskeskus Varsinais-Suomen erityishuoltopiirin www-sivut, viitattu 31.10.2014. <http://www.v-suomenehp.fi/palvelut/asumispalvelut>

Mapa-Finland Ry:n www-sivut, viitattu 27.11. 2014 <http://www.mapafinland.fi/>

VIA-projektin (Vammaisten ihmisoikeudet asumisessa) www-sivut, viitattu 20.11.2014
http://www.vike.fi/via/index.php?option=com_content&view=article&id=45&Itemid=46#neljas

Taulukko 1. WHO:n tautiluokitus älyllisestä kehitysvammaisuudesta, teoksessa Kaski, M., Manninen, A. & Pihko H. 2009, Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. 2005, Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

AJANSEURANNAN ESITTELY TYÖYHTEISÖLLE

ASIAKKAIDEN OHJAUKSELLISEN AJAN SEURANTA - ELTSUN OPPARI

Opinnäytetyön aiheenani on selvittää täällä Hanhenpuistossa asiakkaiden saaman ohjauksellisen ja ohjauksettoman ajan määrä. Tämän avulla pyritään hahmottamaan mahdollista asiakkaiden välistä eriarvoisuutta ohjauksellisen ajan määrissä, sekä huomaamaan mahdolliset ”ruuhka-ajat”, jolloin tarvittaisiin enemmän henkilökuntaa. Toteuttaakseni tämän seurannan, tarvitsen teiltä, mukavat työntekijäkollegat apuane.

Ideana on toimia asiakkaan kanssa tavalliseen tapaan (seurannan takia ei tarvitse järjestää ylimääräistä aktiviteettia), mutta viikon ajan hänen ajankäyttöään eri askareissa mitataan ja merkitään ylös tekemääni valmiiseen pohjaan. Asiakas toimii askareissaan joko ohjauksessa tai ilman ohjausta, kummassakin tapauksessa aika mitataan.

Viikon mittaisen seurantajakson ideana on pystyä laskemaan jonkinlaiset keskiarvot asiakkaiden saaman ohjausajan määrälle /toiminto/vrk/viikko. Kun jokaisesta asiakkaasta on tehty selvitys ja yhteenveto, voidaan vasta sitten analysoida mahdolliset eroavaisuudet ohjauksellisen ajan määrissä asiakkaiden kesken sekä huomata ”ruuhka-ajat”. Teen tästä kirjallisen yhteenvedon kaikkien nähtäville. Ajatuksena on toteuttaa seurantaa tahdilla kaksi asiakasta/viikko, jolloin ajankäytön selvitys kaikkien osalta olisi ohi kuukaudessa.

Tämän seurannan tarkoituksena ei ole selvittää eroavaisuuksia työntekijöiden ja työtapojen kesken, vaikka työntekijän nimikirjaimet taulukkoon merkataan.

Tosin, jos aineistosta löytyy huomattava määrä poikkeavia aikoja, voidaan olettaa että jotain erilaista on olemassa. Oletuksena on, että jotain erilaista olisi jotain positiivista. Tällä tavoin saattaa paljastua esim. hyviä käytäntöjä, jotka olisi hyödyllistä saattaa kaikkien työntekijöiden tietoon, onhan se silloin todennäköisesti myös hyvä toimintatapa myös asiakkaan kannalta.

Valmis ajanseurantapohja on nähtävillä viikkopalaverissa keskiviikkona 12.3. Saatte palaverissa hetken aikaa miettiä ja pohtia näkemäänne pohjaa ja kertoa siitä teidän mielipiteenne. Seurantapohjaa voidaan periaatteessa muokata koko ajan, mutta suuria, sisällöllisiä muutoksia ei voi paljoa tehdä. Lähinnä käyttömukavuutta voidaan parantaa. Pienet ohjeet listan alapuolella samalla paperilla. Niitäkin voidaan muokata, jos koette tarpeelliseksi.

Minä luotan teidän ammattitaitoonne ja työkokemukseenne paljon, että ajattelin tämän seurannan toteuttamisen avullanne olevan kuitenkin suhteellisen helppoa ja ongelmattonta, sillä omaa järkeä ja päättelykykyä saa käyttää. Ongelmatilanteissa voi aina kysyä apua vuorossa olevilta tai minulta. Oma kokemukseni on, että täällä voi avoimesti ihmetellä ja kysellä kummiakin, niin aina on apua saanut 😊.

Terveisin, Elina Alhonen

ENSIMMÄINEN TAULUKKOPOHJA

SEURANTA	Asiakas: Elli Esimerkki			
	Ohjattu aika	Ohjaukseton aika: mitä teki		Nimikirj.
Aamuvuoro:				
Wc-toiminto	20		(alapesu,hampaat,parta,kasvot)	ÄÖ
Suihku				
Pukeutuminen	5			ÄÖ
Verho,sänky	5			ÄÖ
Muu, mitä		15	musiikin kuuntelu	ÄÖ
Yksilöllinen hoito	15		puhku	ÄÖ
Aamiainen	20			ÄÖ
Vessakäynti	3			ÄÖ
Muu, mitä		10	lehden luku	ÄÖ
Päivätoiminta:				
Aamupiiri	20			ID
Työskentely	45		ulkoilu	ID
Yksilöllinen hoito	15		puhku	ID
Muu, mitä				
Lounas	30			ÄÖ
Vessakäynti	5			ÄÖ
Itsenäinen työskentely		20	musiikin kuuntelu	ID
Työskentely	45		askartelu	ID
Muu, mitä	10		"luppoaika": palapeli	
Välipala	15			ID
Työskentely	30		rentoutus	XY
Iltavuoro:				
Toiminta	10		Pyykit	XY
Toiminta	40		Lenkki	XY
Päivällinen	30			XY
Toiminta		45	tv katselu	XY
Välipala				
Toiminta	20		iltapalan valm.	XY
Yksilöllinen hoito	15		puhku	XY
Toiminta		20	lehden luku	XY
Suihku/sauna	40		sauna	XY
Iltapala	15			XY
Verho,sänky	3			XY
Wc-toiminto	10		(hammaspesu, vessa)	XY
Rentoutus				
jalkojen rasvaus	5			XY
DVD/iltasatu		30	DVD	XY
PIENET OHJEET:				
Toiminta (ajanotto) alkaa hetkestä, kun asiakkaalle kerrotaan toiminnan alkavan. "Lähdetään lenkille".				
Toiminta (ajanotto) loppuu hetkeen, jolloin asiakas on valmis aloittamaan uuden toiminnon.				
Esim. Lenkki sisältää pukemisen/riisumisen, palapeli sisältää pelin valinnan, pelaamisen ja pelin pois viennin.				
Jos jotain listassa olevaa asiakas ei tee, jätä kenttä tyhjäksi.				
WC-toiminto: sisältää kaikki vessassa tehtävät pikkupesut ja hygienia-asiat. Ei tarvitse eritellä.				
Verho/sänky: kaihtimien avaus & sulkeminen, sängyn petaus & avaus.				
Yksilöllinen hoito: esim. Hengitysharjoitus, sh:n kotikäynti. Tarkennus mitä teki -kohtaan.				
Muu, mitä: jotain ylimääräistä, yllättävää toimintaa. Tarkennus mitä teki -kohtaan.				
Työskentely: asiakkaan toiminta päivätoiminnassa. Tarkennus mitä teki -kohtaan.				
Toiminta: asiakkaan tekemä toiminta vapaa-ajalla. Tarkennus mitä teki -kohtaan.				

TOINEN TAULUKKOPOHJA

Nukkunut viime yönä:	Iltavuoro:	Unta viime yönä:	Reissu/retki
Aamuvuoro:		Aamuvuoro:	Matka
Wc-toiminto		Wc-toiminto	
Suihku		Suihku	
Pukeutuminen	Päivällinen	Pukeutuminen	Ruokailu
Verhojen avaus			
Sängyn petaus		Verhon avaus	
		Sängyn petaus	Ruokailu
Aamiainen	Verhot kiinni		
	Suihku/sauna	Aamiainen	Matka
	Iltapala		
Päivätoiminta:		Vapaa-aika:	
Aamupiiri		Aamupiiri	
	Sängyn avaus		
	Wc-toiminto		
	Jalkojen rasvaus		
Lounas	DVD/iltasatu/ym	Lounas	
	Yövuoro:		
	Nukkunut		
	Vessakäynti		
Välipala		Välipala	
	Nukkunut		

VALMIS JA KÄYTETTY TAULUKKOPOHJA

Ilta vuoro:	ohjattu	ittäinen
TV	15.25 - 16.00	14.55 -
pöydänkehitys		
Päivällinen	16.05 - 18.00	17 - 17.40
TV	17.50 - 19.15	
ulkoinen	19.20 - 19.30	
WC		
Verhot kiinni	20.10 - 20.15	
Suihku/sauna	19.45 - 20.10	
litapala		
Sängyn avaus	20.15 - 20.30	
Wc-toiminto	17.40 - 17.17	
Jalkojen rasvaus	20.40 - 20.45	
DVD/iltasatu/ym	20.40 -	
Yöpuhous		
Nukkunut	- 8.45	
Vessakäynti		

Ilta vuoro:	ohjattu	ittäinen
TV	7.10 - 7.30	7.10 - 7.30
Wc-toiminto		
RASVAUS + HUIRSET	7.30 - 7.45	7.30 - 7.45
Suihku		
Pukeutuminen	7.45 - 8.00	
Verhojen avaus	8.00 - 8.02	
Sängyn petaus	8.02 - 8.05	
Aamiainen	8.05 - 8.40	8.40 - 9.30
MUSIIKIN LUENTU		
Päivätoiminta:		
Aamupiiri	9.30 - 10.10	10.10 - 10.15
Pöytien pesu & lautojen & lahtotyöt	10.15 - 11.15	11.15 - 11.30
Lounas	11.30 - 12.00	12.00 - 12.50
SADON KUNTIEN WC	12.50 - 13.45	
	13.45 - 13.55	
Valipala	13.55 - 14.10	

TIEDOT KOPIOITUNA EXCEL-TAULUKKON

Maanantai	Aika	Ohjattu	Itsenäin.
Nukkunut viime yönä:			
Aamuvuoro:			
Vessakäynti	7.30-7.32	2,00	
	7.32-7.36		4,00
Suihku	7.36-8.00	22,00	
	8.00-8.12		12,00
Verhojen avaus	8.12-8.13		
Sängyn petaus	8.12-8.13		
Hammaspesu	8.13-8.15	2,00	
Parran ajo	8.15-8.17	2,00	
	8.17-8.50		33,00
Aamiainen	8.50-9.10	20,00	
	9.10-9.25		14,00
Pukeminen	9.25-9.30	5,00	
Matka	9.30-9.32	2,00	
Päivätoiminta:	9.32-12.39		187,00
Lenkki	12.40-12.55	15,00	
Rentoutua	12.55-14.10		74,00
Välipala	14.10-14.25	15,00	
	14.25-14.45		20,00
Iltavuoro:			
Huoneen siivous	14.45-15.20	35,00	
Aku Anka	15.20-16.10		48,00
Päivällinen+ wc	16.10-16.30	20,00	
Telkkari+lukeminen	16.30-17.25		55,00
Välipala	17.25-17.37	12,00	
Telkkari	17.37-17.45		8,00
Lenkki	17.45-18.15	30,00	
Tauko	18.15-18.20		5,00
Muumi elokuva	18.25-18.45		20,00
Iltapalan valm.+tiskikone	18.45-19.00	15,00	
Tauko	19.00-19.25		24,00
Infotaulu	19.25-19.37	12,00	
Yöpuku	19.37-20.00		22,00
Iltapala	20.00-20.15	15,00	
	20.15-20.25		10,00
Rentoutushuone	20.25-20.55		30,00
Hereillä, oma huone	20.55-21.45		50,00
Yövuoro:			
Nukkunut	21.45-7.15		570,00